Пам'ятайте про Україну!

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація: "Svoboda", 30 Montgomery St. Jersey City, N.J. 07302
Телефони: (201) 434-0237, (201) 434-0807; з Ню Йорку (212) 227-4125
УНСоюз (201) 451-2200; з Ню Йорку (212) 227-5250

РІК LXXXIX. Ч. 45. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СЕРЕДА, 10-го БЕРЕЗНЯ 1982 ЦЕНТІВ 25 CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, WEDNESDAY, MARCH 10, 1982 No. 45. VOL. LXXXIX.

В Маямі відзначать 25-ліття ФКУ

Кеймбридж, Масс. (ФКУ). — Фонд Катедр Українознавства (ФКУ), унікальна організація заснована СУСА, з точно накресленою і конкретною метою: створити необхідну фінансову базу для розвитку української науки, підтримувати студії українїстики (наукові досліди, навчально-викладацькі програми, семінари, конференції, літні сесії українознавства, комплектування україніки, публікації, міжнародні зв'язки, вишколювання фахівців українознавців для продовжування творчої наукової праці в майбутніх десятиліттях) в Гарвардському університеті.

Пройшовши чверть століття, період повний натуги, старань та нелегкої кожноденної діяльности, яка виявляється в безнастанному веденні збіркової кампанії, ФКУ, у свідомості потреби дальшого служіння українській громаді, глядить з реалістичним оптимізмом на майбутні завдання.

Для зміцнення духової наснаги ентузіястів та прихильників і для обговорення пляну дальшої праці, влаштовується в Маямі 13-14-го березня ц.р. Крайовий з'їзд представників та жертводавців ФКУ.

В програмі З'їзду — схвалення напрямних на майбутнє 25-ліття на основі доповідей: Богдан Тарнавський - „Висновки з минулого 25-ліття", проф. Омелян Пріцак - „Напередодні 1000-літнього ювілею християнської України"; Ольга Андрієвська — „Український Гарвард і наша молодша ґенерація"; Уляна Пасічник - „Гарвардське українознавство: наукові досліди і публікації"; Казуо Накай — „Атрактивність української науки для неукраїнця"; Лідія О. Стецик - „Доброчинці й прихильники українських студій в Гарварді"; Джеймс Мейс — „Злочин Москви: голодова облога України в 1933 році"; Роман Процик - „Український Гарвард і Україна".

Господарем З'їзду є Управа Відділу ФКУ в Маямі, головою якого є меценат-фундатор Микола Ракуш; майстром гостини на недільному спільному обіді є меценат і член Головної Управи — Богдан Дейчаківський.

Участь у З'їзді візьмуть представники з Дітройту, Клівленду, Ню Йорку, Бостону, Торонто й інших більших громад.

Проф. І. Фізер виголосить доповідь про О.Потебню

Торонто, Онт. — Катедра українознавчих студій при Торонтонському університеті влаштовує доповідь проф. Івана Фізера з Ратґерського університету, який говоритиме про Олександра Потебню, визначного українського лінґвіста, етнографа й літературного критика XIX століття.

Доповідь д-ра Фізера відбудеться у четвер, 18-го березня, ц. р., о год. 8-ій вечора в залі дебат в будівлі Гарт у Торонтонському університеті.

Д-р Фізер одержав докторат на Колюмбійському університеті й від 1961 року він вчить у відділі слов'янських мов й літератур при Ратґерському університеті. Він є автором багатьох студій з літературної теорії й естетики, й недавно видав книжку „Психологізм і психоестетика".

УЖЕ ПОЯВИЛОСЯ ПЕРШЕ ПРОБНЕ ЧИСЛО НОВОЇ газети п.н. „Вашінґтон Таймс", яка почне регулярно появлятися в травні ц.р. Видавцем нової газети є корпорація „Нюз Ворлд", власник двох газет в Ню Йорку — „Нюз Ворлд" по-англійськи і „Мундо" еспанською мовою. Видавці газети тісно пов'язані з керівником релігійної групи пастором Муном. Посадник Вашінґтону переслав на руки головного редактора нової газети привітального листа, бо кожне нове підприємство в місті становить нові можливості для затруднення багатьох робітників. До речі, недавно у вашінґтоні перестала виходити газета „Вашінґтон Стар". Пробне число нової газети „Вашінґтон Таймс" видавці розіслали безкоштовно політичним діячам, бизнесменам і багатьом мешканцям столиці з проханням висловити свою думку про матеріяли, оформлення тощо. Газета появлятиметься кожного дня від понеділка до п'ятниці.

Погрожують відтягненням військ ЗСА з Европи

Вашінґтон. — Два впливові сенатори — Тед Стівенс з Аляски, дуже активний серед республіканської більшости в Сенаті, і Джан С.Стенніс, видатний демократ, член сенатської Комісії збросння, погрозили, що вони внесуть до Конґресу законопроєкт про відтягнення американських військових частин з Европи у числі 337,000 осіб, якщо европейські країни вестимуть й далі свою сепаратну політику, не підтримуватимуть З'єднані Стейти Америки в головних справах і настоюватимуть на побудові совєтської трубної системи з Сибіру до Західньої Европи для достави природного ґазу.

Їхня погроза була поширена якраз тоді, коли президент Роналд Реґен наказав вислати до Західньої Европи комісію на високому рівні для простудіювання дальших економічних, а може навіть і політичних санкцій проти Варшави і Совєтського Союзу у зв'язку із ситуацією в Польщі.

Вміжчасі, секретар Департаменту оборони Каспар Вайнберґер, опонент до будови совєтської трубної системи, зізнаючи перед сенатською комісією заявив, що ЗСА не мають сили зупинити европейські країни, чи наказати їм не співпрацювати у цьому проєкті. Але навіть ці арґументи Вайнберґера не переконали двох згаданих сенаторів-опонентів, які заявили в дусі давнього американського ізоляціонізму, що їм невідомо чому ЗСА повинні боронити Европу, яка зовсім не хоче респектувати побажань Вашінґтону і рветься до політичної і економічної співпраці з Совєтським Союзом й іншими комуністичними країнами. Т. Стівенс у піднесені заявив, що якщо Европа почувається такою безпечною у сусідстві з Росією, то Уряд ЗСА повинен передумати цілу ситуацію і відтягнути американські війська з Европи.

Очевидно таку ідею Вайнберґер і ген. Дейвид С. Джовнс, голова об'єднаних штабів армії, назвали нереальною „близькою до траґедії", якщо б Конґрес прийняв таку резолюцію чи законопроєкт.

Дейвид А. Ґерґен, директор комунікації Білого Дому, заявив, що американську делеґацію на переговори з европейськими країнами очолюватиме Джеймс Л. Баклі, заступник державного секретаря для справ безпеки. Сам державний секретар Александер Гейґ намагається відвернути увагу Конґресу від совєтської трубної системи, а скерувати її радше на скоординовану дію західніх альянтів на санкції і зупинення кредитів для СССР і Польщі.

Передбачують ізраїльський наступ на Південний Ливан

Вашінґтон. — На безпосередній запит президента Роналда Реґена до прем'єра Ізраїля Менахема Беґіна, чи уряд Ізраїля плянує збройну інтервенцію в південному Ливані, Беґін відповів, що ні, хіба у випадку „прямої провокації". Саме тепер ізраїльська преса й інші засоби масової інформації стверджують, що така „пряма провокація" заіснувала й то у багатьох випадках.

Ізраїльський уряд і публічна опінія стурбовані зростаючим змасовленням партизан і терористів Палестинської Визвольної Організації в поблизу ізраїльського кордону та постійним підтягненням туди різного рода зброї, в тому важкої, гармат і танків. Завдяки лідерові Лівії Муаммарові Каддафі в портах Ливану постійно виладовують різні роди зброї, навіть совєтські ракети й більшість з них члени ПВО відтранспортовують на південь Ливану. Так само терористи ПВО пробували відкрити новий протиізраїльський фронт з терену Йорданії, одначе йорданські війська і поліція стараються не допустити до того, а тих терористів, які всетаки прорвалися на терен Ізраїля, ізраїльтяни негайно унешкідливили. Так само ПВО дістає з Лівії і від інших арабських країн відповідні кораблі й човни й поволі будує свою власну фльоту, одиниці якої вже пробували в деяких випадках навіть з успіхом пенетрувати води Ізраїля й робчи малі десанти на його територію.

Всі ті факти насторожують американські урядові чинники й Вашінґтон робить заходи, щоб не допустити до вибуху нового збройного конфлікту. Президент Реґен знову вислав до Ізраїля і суміжних арабських країн свого спеціяльного преставника Филлипа Габіба, архітекта перемир'я яке ще тримається дотепер. Габіб знову приспішено об'їжджає всі зацікавлені країни, щоб втримати перемир'я й не допустити до вибуху збройного зудару.

Комплікує ситуацію присутність сирійських військових відділів в Ливані. Ті відділи уставили цілі батареї совєтських ракет в середній і східній частинах Ливану, а в першу черґу в долині Бекаа, заселеній християнами, й звідси загрожують ізраїльським літакам та домінують над доступом до північного кордону Ізраїля.

РЕҐЕН ПРОПОНУЄ ДОПОМОГУ В СУМІ 13,3 БІЛЬЙОНА ДОЛЯРІВ

Вашінґтон. — Адміністрація президента Роналда Реґена переслала до Конґресу проєкт військово-економічної допомоги закордонним країнам, зокрема альянтам З'єднаних Стейтів Америки і заприязненим з Америкою державам. Президент пропонує Конґресові схвалити 13,3 більйона долярів допомоги на 1982-83 фіскальний рік — 2,2 більйона долярів більше, як минулого року. Велика частина цієї допомоги призначена на військові цілі — 8,6 більйона долярів. Країнами, які отримують найбільше з тієї допомоги є Ізраїль (2,5 більйона), Єгипет (2 більйона). Обидві країни мали б отримати в цьому році по 300 мільйонів більше, як в минулому році.

Крім згаданих, допомогу отримають Пакістан — 459,8 мільйона, Ель Сальвадор — 166 мільйонів, Туреччина — 819 мільйонів, Греція — 282,5. Більші суми отримають також, чи не перший раз від довгих років: Арґентина, Чіле і Ґватемаля. Крім них допомогу вже отримують Гондурас, Костаріка і Ямайка.

Допомогу Пакістанові Уряд пропонує збільшити з первісних 100 до 450,8 мільйона долярів, враховуючи стратегічну важливість тієї країни, яка граничить з Афганістаном. В Конґресі ЗСА існує деяке застереження щодо допомоги для Греції, прем'єр якої Папандреу сильно критикує політику держав Північно-Атлантійського Союзу (НАТО) і ЗСА зокрема. Із списка країн, які можуть отримати військово-економічну допомогу ЗСА, викреслено в останньому часі Нікараґуа, яка, як відомо, допомагає марксистським партизанам в Ель Сальвадорі і перепачковує до тієї країни зброю отриману із Совєтського Союзу і Куби.

У супровідному листі до Сенату і Палати Репрезентантів говориться, що світ опинився в дуже небезпечній ситуації і багато заприязнених країн потребують допомоги ЗСА, щоб не попасти під впливи комуністичного світу. Політичні й економічні спостерігачі думають, що обидві палати Конґресу напевно прихильно поставляться до пропозицій Уряду, хоч, зокрема в Палаті Репрезентантів, не обійдеться без довших дискусій пов'язаних з власним бюджетом, який передбачає великі скорочення на внутрішні проґрами, в тому числі програми соціяльного порядку, проти чого протестують не тільки демократи в Конґресі, але також американська спільнота.

У світі

В МІСТІ АЯКУЧО, ПЕРУ, ГРУПА ПАРТИЗАНІВ здобула при помочі динаміту, ґранат і пальної зброї велику місцеву тюрму, та звільнила з неї понад 200 в'язнів, у тому значне число партизанів і політичних в'язнів. В боротьбі за тюрму згинуло сім партизанів, три в'язничні сторожі та чотири в'язні. Міністер внутрішніх справ Хозе Ґаґлієрді видав комунікат, у якому повідомив, що в нападі взяло участь біля сто партизанів, які мусіли раніше здобути три поліційні станиці. Міністер справедливости Анріке Еліяс подав до публічного відома, що партизани своїми закликами та залишеними гаслами виявили себе як визнавці комунізму. Уряд Перу зарядив в місті Аякучо та в цілій окрузі воєнний стан і зорганізував погоню за партизанами та за звільненими в'язнями.

У КАЇРІ ЗАКІНЧИВСЯ ВОЄННИЙ СУД НАД 24-ма обвинуваченими, а в тому і над чотирма безпосередніми учасниками вбивства президента Анвара аль-Садата й одним їхнім помічником. Усіх п'ятьох суд засудив на кару смерти через розстріл, тому що згідно з єгипетським законом військові особи розстрілюють, якщо суд засудить їх на таку кару. 17 інших обвинувачених засуджено на різні реченці тюрми, починаючи з одного року до смертної тюрми. Двох звільнено від вини й кари. Всі обвинувачені мають право звернутися до президента Госні Мубарака з проханням ласки. Апеляції до вищої судової інстанції немає, бо воєнний трибунал, згідно із законами Єгипту, видає остаточні присуди, від яких немає відклику; може прийти тільки від президента. Керівник нападу на президента аль-Садата, який закінчився смертю президента, ляйтенант Халєд Агмед Шавкі аль-Істамбулі в часі судового процесу, при виголошуванні присуду та після цього встрявав різними вигуками, серед яких домінували — релігійні. У вигуках йому допомагали деякі інші підсудні. Також деякі інші підсудні виступали з промовами проти покійного президента, закидаючи йому диктаторство, тиранію тощо. Цікаве, що суд повністю звільнив від вини й кари сліпого ісламського муфті шейха Омара Абделя Рагмана, який був ідеологічним провідником виконавців морду на президента аль-Садата.

У ВЕРОНІ, ІТАЛІЯ, У ПОНЕДІЛОК, 8-ГО БЕРЕЗНЯ, почався судовий процес проти терористів Червоних бриґад, які були схопили американського генерала Джеймса Дозієра. Всіх підсудних є вісім, в тому п'ятьох, яких схоплено в часі звільнення генерала, а які пильнували його і приготовляли над ним екзекуцію. Після відчитання вступних формальностей предсідник трибуналу відклав розправу на цілий тиждень, щоб уможливити адвокатам запізнатися з актами та відбути конференції з підсудними. Трьох підсудних, належали до групи, яка зізовні допомагала в схопленні генерала, а відтак у його перетримуванні в "народній в'язниці". А на волі перебуває ще вісім таких осіб, які допомагали. Їхні прізвища, як також функції, які вони виконували поліції відомі.

ПРЕЗИДЕНТ СИРІЇ ГАФЕЗ АЛЬ—АССАД публічно обвинуватив ЗСА і Ірак в постачанні його противникам зброї і інших засобів для ведення боротьби проти уряду Сирії. На телебаченні Сирії, яке є державною власністю й ним керують державні чинники, показувало зброю і скриньки набоїв, знайдених у ісламських фанатиків, які виступали проти уряду у Гама та в інших містах, що на ній витиснені знаки, що це власність уряду Іраку. Центром акції проти уряду Сирії є Мусулманське братерство, традиційна ісламська релігійна організація, як веде боротьбу з різними урядами в арабських країнах. З кіл тієї організації в Єгипті, або зближених до неї, походять вбивники президента Анвара аль-Садата в Єгипті. Призидент Ассад виступає з обвинуваченнями проти ЗСА, Іраку й ісламських фанатиків в різних містах Сирії, а крім цього в пресі та в телебаченні. В Іраку, як і Сирії, при владі є соціялістична партія Баатс, одначе між ними вже здавна є важка боротьба й вони себе взаємно знищують. Баатс партія в Сирії оперта на релігійній ісламській секті алевітів, які творять тільки понад 10 відсотків населення й тому режим аль Ассада тримається силою і насильством. Сирія допомагає всіми можливими засобами Іранові в боротьбі проти Іраку та перебрала на себе ролю головного совєтського сателіта на арабському Сході.

МУЧЕНИЦЬКЕ ЖИТТЯ В. ЧОРНОВОЛА

Гельсінкі (УІС „Смолоскип"). — На Захід дістався новий самвидавний документ, в якому багато місця присвячено перебуванню В. Чорновола в концтаборі ЯД-40/7 у селищі Табага в Якутській АССР, де він відбуває своє ув'язнення.

Нижче подаємо ті частини з цього документу, які відносяться до В. Чорновола, у перекладі з російської мови.

„В. Чорновола привезли в табір 13 серпня 1980 р. з Якутської слідчої тюрми у стані довготривалої голодівки, проголошеної з моменту арешту. Згідно з існуючою інструкцією, Чорновола повинні були ізолювати, видати постіль і встановити медичну контролю. (Та ж інструкція санкціонує і примусове штучне годування, що застосовували до нього в слідчій тюрмі аж до від'їзду в табір). Одначе Чорновола примістили на вахті в так звану 'клітку' — камеру для попереднього тримання порушників, де умови гірші карцерних. На запаскудженій плювками і екскрементами підлозі в компанії п'яних з/к (з/к — „зеки" від рос. слова „заключенный") він пролежав два дні. Лікар не з'явився. Потім Чорновола перевели на три дні в 'культкімнату' одного з загонів, де не було навіть води, а в туалет треба було спускатися на двір з другого поверха. Не маючи сил, Чорновіл повз на чотирьох, тратив притомність, його відливали водою. Лікар не з'являвся. Штучне годування, яке проводили аж до від'їзду з тюрми, припинилося (згідно з інструкцією раз почавши, його слід продовжувати регулярно). У Чорновола почалася дизентерія (в таборі шаліла епідемія). Лише після того його занесли в санчастину, де лікар пред'явив ультиматум: 'Якщо не припиниш голодівки, від дизентерії лікувати не будемо. Потягнеш всього кілька днів'. Голодівку довелося припинити.

На початку листопада 1980 р. начальник центральної лікарні капітан Похальський дав доручення помістити Чорновола в інфекційний ізолятор лікарні, згідно з підозрінням у 'захворінні гепатитом' (хвороба Боткіна), без обстеження чи скарги з його сторони (у Чорновола наближався термін особистого побачення з дружиною). Дружині післали телеграму, що Чорновіл серйозно хворий і тому побачення переноситься. В зв'язку з відмовою Чорновола іти добровільно в лікарню, начальник лікарні кричав на нього, погрожував посадити в карцер. Від 'гепатиту' Чорновола 'лікував' зав. терапевтичним відділом лікарні Необутов (тепер він завідує санчастиною табору). Приймати ліки Чорновіл категорично відмовився. Деякі з/к, які зна-

(Продовження на ст. 5)

В Америці

КОНҐРЕСМЕН ДЖІМ РАЙТ, ДЕМОКРАТ З Тексасу і теперішній лідер демократичої більшости в Палаті Репрезентантів, висловив побоювання, що при теперішньому наставленні федерального Уряду американсьска нація наближається скорими темпами до глибокої рецесії, а може навіть до депресії, яку пережив американський нарід в 1930-их роках. Він обвинувачував Адміністрацію президента Роналда Реґена за нездібність розв'язати основі питання економії. Більше того, конґресмен Райт думає, що під теперішню пору навіть ніхто не турбується загрозливим станом господарки країни. На його думку Уряд повинен вести гнучку економічну політику, а сам Президент не повинен збувати турботливих питань американських громадян жартами, а виявити більшу повагу до дуже скомплікованих і може під сучасну пору найповажніших проблем ЗСА.

МАЮЧИ ПІДПИСАНИЙ ДОГОВІР З автомобільною компанією Форд, профспілка автомобільних робітників є готова розпочати другу рунду переговорів з компанією Дженерал Моторс, а пізніше також з Амерікен Моторс. Речники профспілки заявили, що 290-членна рада профспілки відбуде свої наради в половині цього тижня в Дірборні, Миш., і остаточно вирішить місце і час для переговорів і затвердить ті, передумови, які профспілка вважає принциповими і від яких не може відступити. Спостерігачі однак думають, що автомобільні робітники намагатимуться осягнути приблизно таких передумов в договорі, які були устійнені з компанією Форд.

ЗАСТУПНИК ГУБЕРНАТОРА нюйоркського стейту Маріо Квомо заявив кореспондентам, що він мабуть не буде підтримувати посадника Еварда Кача на губернатора, навіть тоді, якщо Кач здобуде номінацію Демократичної партії. Як відомо, Квомо сам є один з кандидатів на становище губернатора і він думає, що згідно з традицією, йому таке право найбільше належиться. Крім того Квомо квестіонує льояльність нюйоркського посадника до принципів Демократичної партії, хоч би на тій підставі, що він, кандидуючи на посадника минулого року, був кандидатом обидвох партій.

ДЕПАРТАМЕНТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА У Вашінгтоні повідомив, що совєтська торгівельна місія, почала закуповувати велику кількість всякого зерна в Америці. Приватні компанії, які займаються торгівлею зерна, повідомили Вашінгтон, що досі вони вже продали Москві понад 600,000 тонн кукурудзи, яку американські компанії повинні доставити до СССР якнайскорше, але не пізніше, як до вересня ц.р. Від 10-го лютого ц.р. Совєтський Союз закупив в ЗСА приблизно два мільйони тонн збіжжя. До кінця року ЗСА продадуть ще додаткових 2,5 мільйона тонн, але спостерігачі кажуть, що купівля на цьому не зупиниться, бо совєтська місія вже розпочала переговори про додаткову купівлю і уділення американськими установами короткореченцевих кредитів і навіть погрозила, що коли таких кредитів не отримає, то купуватиме збіжжя в інших країнх.

КОЛИШНІЙ СЕНАТОР З НЮ ДЖЕРЗІ Кліффорд Кейс, поміркований республіканець, який служив чотири каденції в Конґресі аж до 1978 року, коли він програв вибори, помер у п'ятницю, 5-го березня 1982 року, на 77 році життя, правдоподібно на рака леґенів. 1978 році сенатор Кейс програв у правиборах в користь Джефрі Белла і опісля нарікав, що Республіканська партія пішла занадто направо і це, мовляв, пошкодило його кандидатурі. Політичні спостерігачі однак думають, що Кейс програв тоді в користь багато молодшого кандидата, бо в тому часі була така тенденція в американських виборців підтримувати у виборах молодших кандидатів: У кінцевих виборах переможцем вийшов демократ Билл Бредлі.

ПРОЩА ДО ЛЮРДУ ЗАПОВІДАЄТЬСЯ, ЯК НЕЗВИЧАЙНА ПОДІЯ РОКУ

Під час розмов у редакції організатори Прощі Люрд-Рим (зліва направо): Михайло Добош, Марійка Гельбіґ, Михайло Стоцько, о. Михайло Кучмяк, Марія Ходновська та о. крилошанин Богдан Смик.

Джерзі Сиїі, Н.Дж. (Л. Волянська). — Про прощу до Люрду — святого місця для католиків — християн усього світу — чудодійного і чудотворного містечка у Франції і далі до Апостольської столиці — Риму, яку готує подорожнє аґентство Марійки Гельбіґ „Скоп", знають українці-американці з численних оголошень, що йдуть цими місяцями у всій українській пресі, особливо на сторінках „Свободи" і „Українського Тижневика". Не шкодуючи грошей на оголошення, організатори цієї небуденної прогулянки пишуть з великими деталями, що, як, куди, чому, скільки, на який час і тому подібне. Але ця проща до Люрду і Риму — це щось значно більше. І ось для цього, щоб особисто розповісти про це Люрдсько-римське паломництво і заохотити інших поважно подумати про таку надзвичайну можливість — поїхати, (бо ще є час і місце зголоситися), до редакції „Свободи" та до Головної Канцелярії УНСоюзу прибуло в середу, 3-го березня, шість осіб — ініціяторів, організаторів і ентузіястів цієї прощі, на довшу і дуже інформативну розмову.

Очолювали цю делеґацію діяльних і фахових людей два отці, які будуть духовними провідниками 250-членної групи пілігримів-подорожніх: отець крилошанин Богдан Смик, загально люблений і шанований духовник і пластовий діяч, парох Ютики; і парох Нюарку отець Михайло Кучмяк, який також втішається славою бездоганного духовного провідника. У групі відвідувачів були: президент „СКОП" Українського Бюра Подорожів Марійка Гельбіґ; Марія Ходновська, заступниця президента Бюра, маестро Михайло Добош, дириґент відомого церковного хору з церкви св. Івана Хрестителя з Нюарку (хор вже тричі побував у Европі й Римі, співаючи до Служб Божих Патріярхові в Римі та о. Василеві Приймі, пароxові новозбудованої церкви в Люрді), та студент і молодий бандурист Михайло Стоцько, представник ансамблю бандуристів „Гомін" з Ню Джерзі, яким керує Володимир Юркевич і який також їде на цю прощу Люрд-Рим в серпні-вересні цього року.

Серед жвавої розмови можна було уявити собі дійсний образ цієї прощі. Їдуть ці 250 осіб в серпні, 25-го. Летять всі спеціяльно замовленим літаком, що приземлиться в самому Люрді, тож не треба буде пересідати. На місці чекатимуть вигідні автобуси, що ними помандрується далі, по Европі, через Марсель, Ніццу, Венецію і Фльоренцію аж до Риму. Протягом

(Продовження на ст. 5)

ВЕЧІР, ПРИСВЯЧЕНИЙ ШЕВЧЕНКОВІ В ЧИКАҐО

Чикаґо, Ілл. (М.С.). — Заходами Філії УКУ і Осередку НТШ тут відбудеться у п'ятницю, 12-го березня ц.р., в залі Дому Сеньйорів, при Чикаґо і Вестерн авеню, Вечір, присвячений Т. Шевченкові. На цьому вечорі будуть виголошені дві доповіді: проф. Богдана Рубчака — „Центр і периферія в творчості Шевченка" і проф. Дмитра Штогрина — „Праці про Шевченка в останньому 10-літті". Початок о год. 7:30 вечора.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893

Svoboda USPS (30-420 ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays, Mondays, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302.
Subscription 1 year — $40.00, 6 months — $22.00, 3 months — $12.00.
UNA members 65¢ a month. Change of address — 50¢. Make checks or money orders payable to "Svoboda".
Postmaster: Send address changes to "Svoboda", P.O. Box 346, Jersey City, N.J. 07303.

Second Class Postage paid at Jersey City, N.J.

Статті і дописи, підписані авторами, не мусять відповідати поглядам Редакції. Редакція застерігає собі право в потребі виправляти і скорочувати надіслані матеріяли. Незамовлені матеріяли повертається тільки тоді, коли автор собі це виразно застеріг, долучивши заадресовану коверту з відповідною поштовою оплатою — За зміст оголошень Редакція не відповідає.

Передплата на рік $40.00, на півроку — $22.00, на 3 місяці — $12.00. Для членів УНСоюзу 65¢ міс. За кожну зміну адреси — 50¢. Чеки і "money orders" виставляти на "Svoboda".

P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

Пертрактації у Москві

Під час перебування великої польської делеґації в Совєтському Союзі, яку, як відомо, очолював, сам Войцєх Ярузельскі, обидва комуністичні лідери — Леонід І. Брежнєв і В. Ярузельскі та заступник міністра закордонних справ Польщі Юзеф Вєяч, натякали кілька разів, особливо у розмові з кореспондентами, на „загрозу для світового миру", може більшу на їхню думку, як кільканадцять років тому, чи взагалі після Другої світової війни. Подібну думку Ю. Вєяч висловив ще перед своєю поїздкою до Москви в інтерв'ю з кореспондентом урядової газети „Жечпосполіта" кажучи, що світ опинився, мовляв, на грані нової загрози, а може навіть нової війни, „що її хочуть накинути соціялістичним країнам ворожі сили капіталізму".

Політичні спостерігачі і західні дипломати, прислухаючись до розмов Ярузельского з Брежнєвим у Москві, прийшли до висновку, що такими „страхітливими" натяками про війну комуністичні лідери хочуть відвернути увагу світу від ситуації в Польщі, витвореної там нездарною політикою комуністичних керівників, які не мали іншого виходу і мусіли проголосити воєнний стан у своїй країні, щоб таким чином зламати спротив власного народу і його стремління до свободи, незалежности і суверенности.

Західньонімецька газета „Франкфуртер Альґемайне Цайтунґ" написала з приводу поїздки Ярузельского до Москви, що похвали Брежнєва на адресу Ярузельского і польських комуністів вказують, що Совєтський Союз задоволений перебігом подій у Польщі і готовий дати всяку економічну, а також політичну допомогу теперішнім варшавським мілітаристам, потрібну для здушення тамошнього спротиву. З другої сторони, — пише згадана газета, — польські комуністичні чинники готові зробити все, що від них залежне, щоб задовольнити Москву чи, як казав Ярузельскі в Москві, „вдержати єдність соціялістичних країн і польські повоєнні зобов'язання". Він, до речі, хвалив „доблесність" Червоної армії під час Другої світової війни і її „подібні дії" на території Польщі, хоч воєнні історики твердять, що Сталін зумисне наказав здержати дальший похід совєтської армії на Варшаву під час того, коли там проходило так зване варшавське повстання і велика частина польського народу кривавилась у нерівній боротьбі з переважаючими військовими силами гітлерівської Німеччини.

Совєтський лідер Брежнєв натомість потішав польських „товаришів", що проголошення воєнного стану „було абсолютною конечністю", бо в протилежному випадку „вороги соціялізму" могли використати польську проблему для захитання миру.

Як виглядає теперішня ситуація в Польщі і яке наставлення польського народу до росіян, свідчать також урядові заклики до затримання спокою і уникання „хуліганства" під час спортових ігор у Варшаві московської дружини з польськими спортсменами. Цей, здавалося б, дрібний випадок, дуже характеристичний, бо він є ілюстрацією подій у тій країні, нарід якої, як виглядає, ніколи не погодиться вічно ходити в комуно-московському ярмі.

Василь Ящун

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В СВІТЛІ ІНДИВІДУАЛІЗМУ І ПЕРСОНАЛІЗМУ

II

Іншим негативним паростком індивідуалізму є еґотизм. Це перебільшена думка про себе, про свою гідність і значення, та звичка цю думку висловлювати. Еґотист зарозумілий і чванливий. Він закоханий в себе і не бажає бачити своїх недоліків. Для експансії свого „я" він користується самореклямою і інколи буває, що він навіть присвоює собі престижевий титул для самоутвердження свого „я", дарма що для такого титулу не має ні кваліфікацій, ні формально морального права.

Сягаючи своїм корінням натуралістичного світогляду, індивідуалізм вилучує з обсягу свого теоретично-практичного зацікавлення метафізику, тому його послідовники не виходять поза межі емпіризму і переважно є атеїстами.

Ці риси характерні для умірковано індивідуалізму. Та цей філософічний напрям може прибирати й більш неґативний вид у залежності від якости цілей, що їх ставить перед собою індивід, та натуги його еґоїстично-еґоцентричних і еґотичних сил, які мотивують і унапрямлюють шлях до осягненя цих цілей. Визнавши одиноким джерелом моралі і етики для своїх дій своє „я", такий індивід при сприятливих зовнішніх умовах може переступити межі справедливої свободи і чинити сваволю у відношенні до інших осіб, інституцій і суспільства, до якого він належить, а ще більше до чужого суспільства чи народу. Такий крайній вид мав індивідуалізм Макса Штірнера та його послідовника Ніцше. Індивідуалістична доктрина цього останнього значно причинилась до спустошення і нелюдських дій німецьких нацистів на окупованих ними землях східньої Европи.

Індивідуалістичний напрям виринув в Англії. В половині XVII століття Томас Гоббс розвинув радикально індивідуалістичну, але при цьому й авторитарну філософію, а згодом при кінці того століття Джон Льокк розвинув широко впливове вчення про природні права і політичну рівність індивідів. Після успішного розвитку в Англії в XIX столітті розвиток індивідуалістичних ідей до певної міри занепав при кінці того століття й на початку XX століття, бо почали набирати впливу нові суспільні течії, колективні, протилежні індивідуалізмові.

Слово „персоналізм" — це умовне окреслення, однак більшість філософів розуміють під ним учення про людську особистість, про особистість як основне буття і основну цінність. Це слово походить від латинського „персона", яке спочатку означало маску, що її давні актори носили на лиці під час театральних представлень. Однак слово „персона" перейшло складний семантично-лексичний розвиток і в кінцевій його стадії стало означати щось зовсім протилежне масці, а саме, особистість людини, її внутрішню духову сутність.

У відрізненні від індивідуалізму з його паростками — еґоїзмом, еґоцентризмом і еґотизмом, унапрямленими на самоутвердження індивідуального „я" і на протиставлення його суспільності, персоналізм цінує людську особистість у всій повноті її атрибутів. Хоч центром особистости визнає він, як і індивідуалізм, індивідуальне „я", то вважає, що буття особистости було б неповне, якби це „я" не включилося в суспільність і не мало зв'язків з іншими „я". Тому персоналізм надає великого значення спілкуванню в протилежність індивідуалізмові, який веде індивіда радше до самовідокремлення і цінить спілкування лише як засіб до осягнення особистих цілей індивіда.

Обидва філософічні вчення цінять свободу. Однак індивідуалізм наголошує в ній завжди „я" індивіда, а персоналізм — бажання служити суспільству та іншим індивідам. І індивідуаліст, і персоналіст бажають творити. Однак перший із них здійснює це бажання для самоутвердження, а в другому воно виходить поза межі його „я" і закреслює широкий круг, який охоплює інші індивіди і збірноту та ввесь нарід. Саме ця трансцендентність є, мабуть, найбільш характерна риса особистости, бо в ній людина перемагає обмеженість самоутвердження свого „я" і входить у сферу вищих цінностей.

В будові особистости можна відзначити три головні психічні зони: підсвідомість, свідомість із центром „я" і надсвідомість. Підсвідомість — це зона невизначених, неясних, не зовсім усвідомлених понять, ідей, настроїв, почувань тощо. Це головні різні інстинкти, які натискають на свідомість і нерідко її перемагають. Вище стоїть сама свідомість „я", центр індивідуальности і особистости, який керує інстинктами. Понад ним є надсвідомість, джерело різноманітних надхнень, голосу совісти, зона контакту з Богом. Ця зона незбагнена людським розумом і мало досліджена психологією, бо науково дослідити таємні функції її природи неможливо. Однак ця зона реально існує, як реально існує зона підсвідомости і свідомого „я".

Персоналізм — це звичайно вчення ідеалістичне, хоч може бути й реалістичне. Персоналісти є звичайно теїстами, рідко атеїстами.

(Продовження буде)

З господарського життя

Те, що діється тепер на золотому ринку викликає заклопотання і ускладнення не лише на тому ринку, але і в інших ділянках, а одночасно є додатковим свідоцтвом ненормального стану господарського життя. Золото, яке два роки тому коштувало майже 800 долярів за унцію, тепер упало нижче 350 долярів за ту саму одиницю. Безпосередніми причинами того катастрофального спаду цін на нього є з одного боку постійний зріст совєтського постачання золота на ринки вільного світу, а з другого боку майже повне припинення закупів арабами й арабськими країнами, продуцентами нафтової ропи. Совєтський Союз кидає й ще далі кидатиме на ринки золотий бульйон, щоб дістати закордонні девізи для покриття давніх боргів і відсотків від них та на заплату за нові достави, за які треба щораз частіше платити готівкою, або дуже короткими кредитами; а араби не мають грошей з огляду на спад ціни на нафтову ропу та зменшення запотребування. Тим двом причинам не може навіть з успіхами протиставитися непевне міжнародне політичне положення. Непевне політичне положення завжди викликає зріст закупів золота, бо капітали, як кажеться, найбільш полохливі й найшвидше реаґують на політичні кризи. Одначе тепер, хоч Совєтський Союз на всіх чотирьох рогах кричить про небезпеку війни, ніхто в це не вірить,

Речник ОПЕК, шейх Мані Саід аль-Отейба, який є також міністром нафтової продукції і продажу в своїй країні, тобто в З'єднаних Арабських Еміратах, звернувся зі закликом до держав-продуцентів нафтової ропи, щоб вони не обнижували цін на ропу, бо тим тільки погіршують загальне й своє положення. Він закликає зачекати аж до надзвичайної конференції ОПЕК, яка відбудеться у тій справі під кінець березня ц. р. після обнижки ціни на англійську ропу на чотири доляри, тобто до 31 доляр за барилку, Єгипет негайно обнизив ціну своєї ропи до тої самої суми. Хоч обидві ті країни не є членами НАТО, але їхня обнижка цін ропи болюче відбилася на інших країнах також. Статистичні дані за місяці січень-лютий цього року показують, що в тому часі спожиття ропи впало на 5 до 7 відсотків у порівнянні з тим самим часом минулого року.

Не зважаючи на різні впровадження різних рабатів і обнижок цін, продаж американських авт у третій декаді лютого впав катастрофально у порівнянні з минулим роком. Дженерал Моторс упав на 35,3 відсотка, Форд на 10,5 відсотка, а Крайслер на 8,2 відсотка.

Положення більшости ощадностево-позичкових товариств в ЗСА зовсім не кращає. Навпаки в багатьох випадках воно погіршується й деякі з тих інституцій знову зближаються до ситуації, в якій їм найкраще було б злитися з іншими того роду інституціями, але не раз постають непередбачені труднощі в тому. Крім різних труднощів фінансово розрахункового й організаційного порядку дуже часто долучуються до того формальности й різні вимоги з боку Федеральної корпорації забезпечення ощадностей. Ця корпорація дуже часто в потребі допомагає фондами, коли такі інституції опинилися перед маривом банкрутства. Особливо небезпечним явищем для ощадностево-позичкових інституцій є продовжування господарського застою й високі відсотки на грошовому ринку. Замалий приплив ощадностей змушує деякі, зокрема більші товариства, позичати гроші від інших банкових інституцій, а це пов'язане з надмірно високими коштами. З того приводу постають втрати, які з'їдають резерви, а коли не стає резерв постає безвихідна ситуація. І так наприклад, популярний серед населення Ню Йорку Нюйоркський банк для ощадностей (Ню Йорк Сейвінґс банк) має ще резерви до половини цього року, а коли до того часу не зміниться радикально фінансова ситуація, він мусітиме злитися з іншою інституцією, або...

Уряд ЗСА знову заплатив три і півмільйона долярів довгів за польський уряд. Довги ці постали з неплачення відсотків від кредиту, посталого з купна збіжжя польським комуністичним урядом. Кредит цей, згідно зі законом ґарантувала американська держава і тепер мусить його платити. Одночасно західні, а в першу чергу західньоевропейські банки тиснуть польський уряд Ярузельского, щоб той заплатив залягаючі відсотки. А тому що Польща неспроможна цього зробити, або не хоче, а Москва їй також не хоче в тому допомогти, західні банки не хотять підписати умови з польським урядом про розложення на довший час вплат, які вже повинні були бути вплачені. Йдеться про 2,4 більйона долярів, які мали бути вплачені вже минулого року. Але це є тільки мала частина загального заборгування в західніх приватних банках на загальну суму понад 16 більйонів долярів. Перед банками постає великий знак запиту, хто ті борги захоче й зможе за Польщу заплатити. Американські банки сподіються, що американські платники податків, тобто американський Уряд заплатять,

Д-р Михайло Лоза

ШЕВЧЕНКОВА ПОЕМА „БЕЗТАЛАННИЙ"

II

В палаті Рєпніна Шевченко займав мешкання в окремому „флігелі", де міг свобідно працювати. На обіди чи вечері був прошений до спільного столу. Крім того в домі Рєпніних відбувалися літературні вечори, під час яких Шевченко читав дещо із своїх писань. Родина Рєпніних ставилася до Шевченка прихильно, а дочка Рєпніних — Варвара була ним захоплена особливо. Про своє захоплення згадувала вона не раз у листах до свого знайомого швайцарця Шарля Ейнара. (при цьому слід пояснити, що Рєпніни деякий час проживали за кордоном в роках 1836-1842, спочатку в Італії, а потім у Швайцарії. Звідси — знайомство Рєпніних з Шарлем Ейнаром).

В одному листі до Шарля Ейнара княжна Варвара писала: „Раз увечорі він (тобто Шевченко) пропонує прочитати свою другу поему під наголовком ‚Слепая'. І ось він починає читати. О, коли б я могла передати вам усе, що я пережила під час цього читання! Які почування, які думки, яка краса, який чар, який біль! Моє обличчя було все мокре від сліз, і це було щастя, бо я мусіла б була кричати, коли б моє хвилювання не знайшло цього виходу для себе. Я відчувала болісний біль у грудях. Після читання я не сказала нічого. Ви знаєте, що при всій моїй балакучості я від хвилювання трачу здатність говорити. І яка м'яка чарівна маніра читати! Це була захована музика, що співала мелодійні вірші на нашій гармонійній мові, здібній усе висловити. Пізніше, коли я могла говорити, я сказала йому: коли Глафіра продасть свою першу картину і віддасть мені ці гроші, які вона обіцяла, я замовлю за них золоте перо й подарую його вам! — Перед сном я так гаряче молилася, я так пристрасно любила ввесь світ, я була така добра — боюся, навіть ліпша, ніж я є в дійсності!" („Кобзар" за редакцією д-ра Леоніда Білецького, том 2, стор. 63-64).

У зацитованому листі згадується ім'я: Глафіра. Що це за особа? У Рєпніних виховувалися три сестри -сироти: Олександра, Тетяна і наймолодша Глафіра Псьол. По смерті обидвох своїх батьків залишилися вони малолітніми сиротами. Батьки — Іван і Наталія Псьол були дрібними дворянами і жили у селі Псьолівка на Полтавщині. Мати згаданих сестер Наталія померла в жовтні 1823 року, привівши на світ наймолодшу дочку Глафіру. В січні 1824 року помер батько. Глафіра Псьол (по чоловікові Дунін-Борковська) студіювала малярство. Жила вона в роках 1823-1886. В часі, коли Шевченко перебував у Яготині, їй було 20 років. Тоді вона намалювала портрет Шевченка, але цей портрет не зберігся. Виконала вона теж портрети членів родини Рєпніних, в тому числі й портрет княжни Варвари.

Дуже влучно схарактеризувала княжна Варвара Тараса Шевченка у своїй повісті „Березовський", у якій Шевченко виступає власне під цим прізвищем.

„Він — писала княжна — був із малого числа вибранців, що, маючи великий талант від Провидіння, не мають потреби належати до жадного стану суспільства, і їх приймають усі з особливою уважністю. Він був поет. Коли ці всі пестуни природи мають де яку подібність один до одного, то так же само кожний із них відрізняється окремими прикметами. Шевченко (в повісті Березовський) був поет у всьому значенні цього слова: він своїми віршами упокорював усіх, він витискав із очей тих, що його слухали, сльози розчулення і співчуття, він настроював душі на високий тон своєї захопливої ліри, він поривав за собою старих і молодих, холодних і палких. Читаючи свої чудові твори, він робився чаруючим: його музичний голос переливав у серце слухачів усі глибокі почування, що тоді над ним панували. Він був наділений більш ніж талантом. Йому був даний геній, і його чула й добра душа настроювала йому сопілку на високе і святе... його всі любили й усі бажали йому щастя й успіху... бажали досягти високої цілі." („Кобзар" за ред. д-ра Леоніда Білецького, том 2, стор. 59).

З цієї характеристики бачимо, що княжна Варвара Рєпніна була добрим знавцем людських душ. Вона перша прийшла до переконання, що Шевченко — це з ласки Божої поет, що це Ґеній. Але княжна Варвара Рєпніна збагнула і інші прикмети Шевченкової вдачі. Вона збагнула Шевченка як людину в щоденному житті. Про такого саме Шевченка вона у своїй повісті висловилася так:

„ Шевченко їв, пив, як усі смертні, якби хто ввійшов у кімнату, де він перебував з іншими молодими людьми, яких, на жаль, так багато, то ніяк не зміг би поставити його на вищий щабель з-поміж інших. Він міг цілими годинами віддаватись найпустішій, найбуденнішій розмові й навіть, як здавалось, захоплюватися нею. Він був добрим до слабости й душевно легкодухим до жорстокости, нерішучим і необачним у своїх поступованнях.

(Продовження буде)

Юліян Мовчан

ДЕЩО ПРО АЙРУ ОЛДРИДЖА — ПРИЯТЕЛЯ ШЕВЧЕНКА

II

Приїзд до Петербургу — знайомство з Т.Шевченком

Не будемо описувати життя та діяльність Айри Олдриджа після його переїзду до Англії. Якщо йдеться про причину переселення до Англії, то вона була зрозумілою: хоч Американська революційна війна 1776 року і визволила тодішні стейти Америки з-під колоніяльної залежности, проте вона не визволила негрів з невільництва: треба було чекати аж до 1865 року, коли в наслідок громадянської війни американські негри були визволені з невільницького стану. Тож, хоч особисто Айра Олдридж не був невільником, проте в країні, в якій його чорна раса була невільною, йому напевно тяжко було б пробивати шлях до висот Олімпу — і то навіть не зважаючи на його великі артистичні здібності. Тому виїзд до англомовної країни — до батьківщини Шекспіра, де бодай офіційно не існувало расової дискримінації, давав йому великі надії на майбутнє. І він не помилився. Впродовж багатьох років, граючи в найкращих театрах не тільки Англії, але також інших країн Европи, Олдридж вибився на першорядного драматичного актора театру.

Як вже було зазначено, до Петербургу — столиці тодішньої царсько-російської імперії, Олдридж прибув у листопаді 1858 року, тобто того самого року, коли Тарас Шевченко повернувся з заслання. Прибув він тоді з Риги — столиці Естонії, яка тоді, як і тепер, була під окупацією Росії. Згідно з умовою, він у Петербурзі в Імператорському театрі мав дати 12 своїх виступів, очевидно, не в складі театральних труп російського театру, що до приїзду Олдриджа не мали в своїх репертуарах жодної п'єси Шекспіра, а в групі німецького театру.

І ось що цікаво: в той час, коли провінційний актор у ті часи в Росії діставав на цілий місяць приблизно 25 карбованців, Айрі Олдриджові без вагання запропонували лише за один виступ 400 рублів, що, як на ті часи, було великою сумою грошей. Чому — зрозуміло: це була його колосальна популярність, неперевершена гра артиста-траґіка.

Особливо йому вдавалася роля Отелло. Наприклад, з 31-го виступу в Імператорському театрі 21 виступ припадав на Отелло ! Як підкреслювали тодішні критики, роздираючо-трагічні отелівські крики — „злидні, нещастя, біда, поневолення!" в ті часи, коли в багатьох країнах світу - зокрема і особливо в Росії панувало рабство, сприймалося з великою симпатією скрізь і кожною людиною, яка прагнула волі, рівноправ'я, незалежности.

30-го грудня ще того ж 1858-го року Шевченко дістав слідуючу записку від графині Толстої: „Прошу, Тарасе Григоровичу, прибути завтра між годинами 7-ою і 10-ою увечері до нашого дому. Айра Олдридж має прийти і дещо продеклямувати з Шекспіра".

Потім дочка Толстих Катя Юнґе ось так описала зустріч Олдриджа з Шевченком:

„Олдридж почав відвідувати нас майже кожного дня. Він був дуже добросердечний до нас і ми також намагалися проявляти до нього наші найбільш приятельські почуття. Він був щирою, доброю, безтурботною, довірливою людиною, яку не можна було не любити. Його характер був дуже близьким до характеру Т.Шевченка, з яким він нав'язав дуже близькі стосунки. Часто було так, що, ступивши до нас своїм швидким енергійним кроком, він зразу запитував: ‚А де артист?' — Під словом ‚артист' він розумів Шевченка, бо після кількох спроб, переконавшись в безнадійності правильно вимовити це українське прізвище, він волів у третій особі називати поета ‚артистом'. Ми посилали когось за Тарасом Григоровичем і ‚артист' появлявся".

„Пригадую, — продовжує Юнґе, — як одного вечора вони були дуже зворушені, коли я оповіла Олдриджеві історію Шевченка, одночасно переклавши Шевченкові життєпис артиста-трагіка з його власних слів... Цікаво було і те, що хоч для довшої розмови вони потребували мене як перекладача, проте у випадку короткого обміну думками вони розуміли один одного досить добре. Будучи обоє артистами, вони тим самим володіли непересічною здібністю впізнавати думки один одного по найменшій міміці їх облич, а Олдридж своєю жестикуляцією рук та обличчя здається міг висловити все, що тільки бажав"...

„Особливо запам'яталася мені сесія у студії Шевченка, коли він намалював портрет маґіка.* Без мене та моєї сестри Каті їм тяжко було обійтися, тому, аби Олдридж точно зрозумів те, що вимагав від його Шевченко під час процесу малювання обличчя артиста, я повинна була передати це в англійській мові. Одночасно вже сама наша присутність не була для наших мистців байдужою. Моя сестра та я сиділи на турецькому дивані, Олдридж на кріслі напроти Шевченка, і так сесія малювання почалася. Впродовж однієї-двох хвилин було чути тільки дряпання олівця на папері. Але хіба непосидющий і завжди рухливий Айра Олдридж міг довго сидіти в такій позиції? Він почав крутитися, а ми почали казати йому, щоб він сидів спокійно, щоб не вертівся. У відповідь він почав лицем до нас гримасити і тоді ми почали сміятися. Спостерігаючи це все, Шевченко сердито перестав малювати. Тоді Олдридж зробив нібито зляканим своє лице, знову непорушно сидів на своєму місці. Потім, коли Шевченко знову почав малювати, артист-трагік запитав: Чи можу я співати? — Ну, очевидно, що може. Тоді Олдридж почав якусь зворушливу сумну негритянську мелодію, яка поступово перейшла у більш життєрадісне темпо і закінчилася шаленим танцем артиста по студійній кімнаті. Після цього він міг би відіграти при нас повну комічну сцену (а Олдридж був не тільки трагіком, але і прекрасним коміком). Будучи підбадьореним грою свого чорного приятеля, Шевченко, звичайно, вже не малював, а в свою чергу почав співати українських пісень. Потім, коли все заспокоїлося, розпочалася коротка балачка на тему різних людей та їх звичаїв, побуту, фолкльору і т.д. І не зважаючи на все, для нашої загальної приємности портрет Айри Олдриджа був успішно закінчений: він дуже точно передає риси обличчя великого артиста"...

Коли Олдридж залишив Петербург, Шевченко й увесь театральний світ тогочасної столиці російської імперії, а також багато інших людей вийшли його випроважати на станцію. З дороги Олдридж вислав листа своїм петербурзьким приятелям, у якому писав: у моїй особі ви показали симпатію та любов до мого поневоленого народу".

Довідавшись від Шевченка дещо про Україну — її історію, географію тощо, Айра Олдридж вирішив особисто відвідати батьківщину свого українського приятеля. Звичайно, при такій поїздці він мав змогу сполучити „приємне з корисним" — не тільки побачити красу нової для нього країни, але також як артист скористати матеріяльно з такої подорожі. На жаль, це він здійснював вже без свого друга — Шевченка, який передчасно помер 10-го березня 1861 року.

Від 1861-го до 1866 року Олдридж зробив чотири довгі тури по російській імперії, відвідавши такі міста України, як Київ, Харків, Полтава, Одеса, Житомир та інші. Це вперше в історії закордонний артист, зокрема, негр, відвідував українські землі. Що й говорити — завдяки своїм виступам він завжди втішався великим успіхом, завжди діставав великі похвали й подяки. Наприклад, один з одеських критиків так писав у одеській газеті 1866 року: „Вже впродовж добрих кількох років Айра Олдридж в ролі прогулькового місіонара мистецтва просвітлює нашу публіку світлом безсмертних творів Шекспіра. Завдяки цьому подорожуючому артистові-трагікові в сучасний мент вже нема жодного відомого міста в російській імперії, куди б не дійшло світло шекспірівського генія".

За свої виступи в українських містах Олдридж заробив досить добре, наприклад, в Харкові (а він там виступав понад шість разів) йому платили за кожний виступ по 200 карбованців, у Катеринославі (сім виступів), — по 100 карбованців, у Полтаві (сім виступів) — 200 карбованців тощо.

Навіть у такому на той час досить провінційному місті, яким був тоді Житомир, не зважаючи на високу ціну вступних квитків, заля театру, де виступав Олдридж з російською театральною групою Костовецького, була переповнена. П'єсу „Венеціянський купець" треба було повторно грати три рази, а „Отелло" — два рази.

Правда, в Києві артистові не пощастило: вночі на 30-те липня 1862 року в його було вкрадено велику суму грошей (скільки саме — на жаль, я не міг довідатися).

Олдридж помер і похований у Польщі

Першого серпня 1867 року, в супроводі своєї дружини Аманди, Айра Олдридж нарешті прибув до своєї останньої

(Закінчення на стор. 6)

МОВА ПРО МОВУ

СТОРІНКА КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

НАЙБІЛЬШЕ І НАЙДОРОЖЧЕ ДОБРО В КОЖНОГО НАРОДУ — ЦЕ ЙОГО МОВА.

Панас Мирний

РІК IV БЕРЕЗЕНЬ 1982 1/11/

У цьому та в черговому випуску сторінки „МПМ" розглянемо проблеми українського правопису. Це на еміґрації, як відомо, справа хронічно актуальна, наболіла та пекуча. У минулих роках вона була предметом численних дискусій та полемік, часом насичених навіть суб'єктивними емоціями.

Редакційна колеґія сторінки вже в першому випуску „МПМ" з'ясувала своє становище в справах правопису (червень, 1979 р.). *Як і велика більшість нашої громадськости, редакція „МПМ" стоїть у принципі на позиціях правопису* 1928-1929 *рр. (у* 1928 *р. його ухвалено, в* 1929 *вперше опубліковамо його правила), популярно знаного як „Харківський правопис". Але уґрунтовуючи переваги цього правопису над сучасним підсовєтським, ми ствердили, що за* 50 *років від ухвалення правопису в Харкові наша мова розвинулася, а в дечому й змінилася. Тому, як сказано в статті,* **у правопис обов'язково треба внести ряд доповнень і поправок.**

Такі погляди редакції поділяють мало чи не всі наші філологи, робітники пера та педагоги діяспори. Тільки люди недостатньо зорієнтовані в справах мови можуть стояти за абсолютну непомильність і недоторканість „Правописного словника" Г.Голоскевича з-перед 52 років, що репрезентує Харківський правопис (хоч і не на сто відсотків). Навряд чи є особи, що бажали б прийняти сучасний підсовєтський правопис в цілості, включно з відсутністю в ньому літери Ґ. Тим то й сумно, що наші філологи досі ще не вирішили як далеко мала б піти реформа Харківського правопису, та що позитивне в теперішньому підсовєтському (а таке і є) треба б прийняти.

Правда, правописним справам присвячено досі чотири сесії щорічних з'їздів Постійної конференції українських студій (ПКУС) при УНІГУ. Але тільки поодинокі доповіді сесій на правописні теми досі опубліковано. На жаль, наради учасників сесій досі не принесли жодних комунікатів, ні не опубліковано жодних ухвал чи рекомендацій. А тим часом хаос і брак унормованости правопису в еміґраційних виданнях і в пресі, які спочатку обурювали свідомих людей, тепер приймаються як факт нашого життя і тим самим породжують збайдужіння громадськости до нашої мовної культури.

Тому плянуємо дати читачам цикл статтей про правопис, по змозі безпристрасних та інформативних; починаючи від найбільше контроверсійної проблеми правопису чужих слів, а зокрема географічних назв і чужих прізвищ. Згодом подамо також висновки та рекомендації для громади, основані на поглядах більшости наших філологів.

Не вважаючи себе непомильною інституцією, подаватимо свої пропозиції порядком дискусії і будемо вдячні за живий відгук читачів у цій справі.

Д.Штогрин

Українські чи російські високі школи?

Старанно плянована русифікаційна політика Москви в Україні стала вже системою, яка навістила майже всі ділянки культурного й наукового життя. Перші жертви цієї щораз аґресивної системи — це високі школи в Україні, які разом із насильною зміною свого національного обличчя „добровільно" приймають для своїх назв імена та прізвища росіян, або прізвища тих осіб українського походження, що вірно служили московсько-більшовицькому окупантові України.

Як показують високошкільні довідники останніх років, в УССР існують під сучасну пору 143 високі школи; 9 з них—це повні університети, 134 - в більшості однопредметні інститути (включно з музичними консерваторіями й сільськогосподарською академією), які включають 30 педагогічних інститутів. Два університети, що носять імена українських патронів — це Київський університет ім. Т.Шевченка і Львівський університет ім. І.Франка. Зате чотири університети мають імена російських патронів, якими є чи то особи, чи події, зв'язані з окупацією України. Напр., патроном Одеського університету — М.В. Фрунзе і Дніпропетровського університету — 300-річчя „возз'єднання" України з Росією. Донецький, Чернівецький та Ужгородський університети не мають жодних патронів.

Якщо йдеться про педагогічні інститути, то 8 з них не мають жодних патронів, 10 цих шкіл носять імена українців як своїх патронів, а 12 педагогічних інститутів мають російських патронів, а саме: П.Д.Осипенко (російська летунка), М. О.Островський, С.М.Серґеєв-Ценський, О.М.Ґоркій, О.С.Пушкін, В.Г.Бєлінський, М.В.Гоголь, К.Д.Ушинський, В.Ґ.Короленко, А. С.Макаренко, Н.К.Крупська і знову 300-річчя „возз'єднання" України з Росією.

Всі інші високошкільні установи, починаючи від інститутів природничих і технічних наук і кінчаючи на інститутах різних родів мистецтва та інших ділянок культури, яких начислюєть-

(Закінчення на стор. 4)

А. Вовк

Правопис неслов'янських географічних назв

Читачі сторінки „МПМ", п. Б. Білинський з Бразилії та п. С. Кікта з Клівленду дають нам запитання в справі правопису деяких географічних назв. Це одна з найбільше контроверсійних і невнормованих ділянок нашої ортографії. Як не диво, написання географічних назв неусталене не лише на еміґрації (де змагаються різні правописні впливи), але також в УССР, (де правопис з 1960 р. досить подрібно опрацьований), правила передачі власних назв, тобто географічних назв, імен та прізвищ, не розроблені до кінця, зокрема правила для запозичень з англійської мови. Але й те, що там уже усталене, для нас у великій мірі несприйнятливе, тому, що воно відбиває поросійщення цілого українського підсовєтського правопису. Так, отже, чинний підсовєтський правопис географічних назв іґнорує основний принцип писання таких назв, зформульований 1929 р., коли ще українська наука була відносно вільна. Перше видання „Українського правопису" (Харків, 1929, стор. 77) каже таке: *„оскільки які чужомовні географічні назви не мають в українській мові сталих графічних форм, то їх треба транскрибувати по можливості з автохтонних (тубільних) назов, а не із сторонніх джерел..."*

На жаль, у „Правописному словнику" Григора Голоскевича, укладеному на базі цього правопису, трапляються деякі відхилення від цього **принципу максимальної наближености** до **автохтонної вимови.** Так, отже, він переймає з російського правопису написання „Нью-Йорк", хоч за тубільною вимовою знак м'якшення тут зовсім зайвий. Це стосується також усіх інших американських назв із складом New (1)

Другим, не менше важливим, принципом у переданні чужомовних назв є **принцип збереження фонетичних особливостей української мови.** Він саме визначує межі наслідування мови автохтонів. Порушенням цього принципу в згаданому словнику Голоскевича можна вважати написання „Обь", „Пєрмь", „Кєрчь" тому, що в нашій фонетиці відмінно від російської губні приголосні *б, п, в, м, ф* та *к, ч* ніколи не пом'якшуються. Очевидно, якщо в якійсь чужомовній назві трапляється звук, відсутній в українській мові, його передаємо наближено, як напр. носове *а* в португальському слові Sao передаємо як „Сан".

Третій принцип, яким повинні ми керуватися в правописному оформлюванні чужих назв, є **небажаність зайвого відриву** від правопису, чинного тепер в Україні, в тих написаннях, які зберігають фонетичні особливості української мови. У згоді з цим принципом рекомендуємо писати Атлант*и*ка, Атлант*и*да та Бр*и*танія, як тепер пишуть в Україні, а не Атлант*і*ка, Атлант*і*да та Бр*і*танія, як у правописних словниках Г. Голоскевича та за ред. Рудницького і Церкевича.

Деякі португальські географічні назви

Розгляньмо тепер запитання наших читачів, беручи до уваги вже обговорені три правописні настанови. Читач з Бразилії (де, як відомо, користуються португальською мовою) хоче знати, як передати назви трьох бразилійських міст: Curitiba, Sao Paulo Sao, Caetano do Sul. Щодо першої назви, то підсовєтський правопис передає її як КУРІТІБА, а географічний додаток (далі — ГД) до словника за ред. Рудницького й Церкевича як КУРИТИБА. Таке ж написання через *и* рекомендував також проф. Я. Славутич у своїй доповідо на науковому з'їзді (ПКУС, 1981 р.). Хоч автохтонна вимова назви має звук *і*, а не *и*, ми також рекомендуємо КУРИТИБА, базуючись на фонетичному принципі. В українській мові чужі назви із звукосполученням *рі* та *ті* переходять в *ри* та *ти* в міру того, як назви стають широковідомі та вживані. Тому треба писати Амер*и*ка, Бр*и*танія, і за поглядами багатьох наших мовознавців, також — Браз*и*лія і Арґент*и*на. (Про це фонетичне явище — застосування „правила дев'ятки" буде в „МПМ" окрема статейка).

Назва Sao Paulo передана в підсовєтських довідниках як САН-ПАУЛУ, зате в ГД вона має форму САН-ПАУЛЬО. Тому, що фонетична транскрипція цієї назви у словниках є [санпаулу], а за „харківським" правописом дифтонґ *а* перед приголосною передаємо як *ав*, найліпше буду написання САН-ПАВЛУ, що згідне з усіма трьома принципами. На другому місці можна поставити написання САН-ПАУЛУ, що має таку саму вимову. (Якщо вимова літери в назві ближча нашому *ль* як *л* тоді, на нашу думку, треба писати САН-ПАВЛЮ, за першим принципом). Назви третього міста нема в жодних нам доступних словниках. Думаємо, що САН-КАЄТАНО-ДО-СУЛ є задовільне.

Говорячи про бразилійські назви, варто згадати, що сама держава в португальскім написанні має форму Brasil, а її нова сто-

(Закінчення на стор. 4)

(1) — Вимова слова і складу New в авторитетних американських словниках має два варіянти, що відповідають нашому „ню" та „ну", але ніяк не „ньйу".

З КНИЖКОВОЇ ПОЛИЧКИ

„Удосконалення" правопису

АН УРСР, Складні питання сучасного українського правопису, **Київ, „Наукова Думка", 1980,** 224 стор.

Протягом останніх 10-15 років російські мовознавці ведуть дискусії над нерозв'язаними питаннями російського правопису. На складні проблеми натрапляють вони у правописі чужих слів, особливо в запозиченнях з ділянки термінологічної лексики і власних назв. Подібні проблеми стрічаються і в українському правописі, тому, за вже розпочатою дискусією в мові „старшого брата", вчені української республіки висунули цілий р'яд подібних проблем в українському правописі. Після 20-ьох років чинного там правопису з 1960-го року, виникла потреба його зревідувати у книжці, що тут беремо до уваги, п'ять комплексів проблем, кожний з яких обговорений окремим автором: „Загальні і власні назви" — В.Русанівський, „Правопис складних слів" — С.Єрмоленко, „Прикметники, похідні від українських географічних назв" — В.Горпинич, „Правопис українських прізвищ" — Л. Масенко та „Пунктуація при відокремленні" — А. Грищенко. Нас особливо зацікавив розділ пера В.М. Русанівського. У ньому розглянуто: а) Правопис слів іншомовного походження (загальні назви), б) Правопис географічних назв, і в) Запозичені особові імена та прізвища. Між іншим, в першій частині цього розділу заторкується питання, чи впроваджувати до української абетки букву *Ґ*. Подавши (з прикладами) історію проникання цієї букви в українську мову разом з запозичуваними словами, Русанівський твердить, що сьогодні звук *ґ* вимовляється лише в двох десятках українських слів, з походження неслов'янських, а також у звуконаслідувальних словах. Вимову всіх цих слів вивчають в середній школі, бо вони подані як винятки в середньошкільних граматиках. На його думку не потрібно вводити цю букву в абетку. З нею треба було б вводити правила, в яких словах писати *Ґ*, а в яких *Г*. Застосування таких правил є пов'язане з володінням европейськими мовами, а це лише ускладнювало б правопис. Легше, отже, запам'ятати, як вимовляється близько 20 слів з вимовою *Ґ*, ніж як вимовляються та з яких мов походять тисячі чужомовних слів. Арґумент можливо, сильний, але чи не применшив проф. Русанівський числа слів зі звуком *Ґ*. Адже в словнику Голоскевича подається 271 слово лише з початковим звуком *Ґ*, а в словнику Ізюмова-Панейка-Рудницького — 336 таких слів!

З літерою *ґ* в українській абетці дуже тісно пов'язане питання передачі німецького й англійського h (g,h). ***Український правопис*** (1960 року, параґр. 91) вказує, що обидва ці звуки передаються однією буквою г, але з застереженням: „В окремих словах (особливо англійського походження) h передається буквою *х*, напр. *хавбек, хескер, хокей; Хаггард, Хемінгуей*". В пропозиціях Русанівського вказується підхід до розв'язання цієї проблеми, який базується на політичних міркуваннях, а не на основі української звучні, а саме: „У нових запозиченнях, особливо в прізвищах, практика російської мови визначає тепер уживання на місці німецького h російської літери *х*, напр. *Хонеккер, Хорст* і под., щоб не було розбіжностей в написанні німецьких прізвищ у російських та українських виданнях, очевидно, слід розширити список тих винятків, де h передається в українських написаннях як *х*." — Цікаво, де поділася тепер економія у вивчуванні правил, яку висунув Русанівський, як арґумент проти введення літери *ґ* в українську абетку?

Дуже актуальною проблемою для української еміґрації стала передача українською мовою неслов'янських, особливо англійських імен та прізвищ. Русанівський, ствердивши, що в чинному *Українському правописі* немає окремого розділу про ортографію неслов'янських імен і прізвищ, розглянув цю нестачу й подав на неї пропозиції, на зразок російського правопису, в приблизно таких точках:

1. Англійське *а* в усіх випадках, де воно означає звук середній між *а* і *е* треба передавати українським *а*. Напр. *Мансфілд, Аліс, Андрю, Адамс* і.т.п. Виняток становлять звукосполуки -ar- перед голосним, як напр. *Мері, Делавер,* для англійських Mary, Delaware. — Ми погоджуємося з цими пропозиціями, одначе хочемо вказати, що Русанівський не подає рекомендацій, як передавати англійське *а* із звучанням іншим як подано.

Автор цієї рецензії пропонує передавати англійську літеру *а* в українському правописі ось так: а) передавати коротку англійську голосну *а* (*а* перед двома приголосними) як *а* : Анн, Ґалсворті, Атлантик і т. п. б) довгу англійську голосну *а* (*а* в відкритих складах) — як *-ей-*: Дейвідсон, Сейлем, Стейтен-Айленд і т. п. в) звукосполучення -al- передавати українською мовою як *-ал-*: Албіон, Албані, Ґалсворті і т. п. Англійську морфему -land- треба передавати як *-ленд:* Портленд, Оукленд.

2. Англійське -th- передавати через *-т-:* Норт, Мередіт Агата і т. п.

(Закінчення на стор. 4)

Слідами „старшого брата"

До рецензії проф. Чопика варто додати ще кілька спостережень, щоб показати, чому пропозиції В.М.Русанівського в справі правопису деяких чужих слів та власних назв здебільшого не сприйнятні, а то й абсурдні.

Не можна заперечити, що статті в рецензованій книжці, опрацьовані кваліфікованими мовознавцями, містять багато цікавого матеріялу і могли б бути цінним внеском у справу наукового опрацювання правопису, якщо б їх автори мали повну волю опирати свої рекомендації на критеріях виключно української мовної системи.

На жаль, як знаємо, київські мовознавці можуть брати до уваги тільки справи, що їх уже опрацювали російські мовознавці для російського правопису. Такий абсурдний підхід особливо виразний у статті В.М.Русанівського.

Вихідна точка Русанівського про те, що в написанні запозичуваних імен треба мати на увазі графіку мови-переймача, а разом з цим і особливості звуків і звукосполучень мови-передавача, логічна і зрозуміла.

На жаль, ці засади Русанівський ламає сам пропонованими правилами правопису, які начебто мали допомогти в „удосконалені" третього видання чинного *Українського правопису.* Дивує тільки, чому цей відомий мовознавець, доктор філологічних наук, член-кореспондент Академії Наук УССР, відповідальний редактор 2-го тому *Сучасної української літературної мови,* член редакційної колеґії *Словника української мови,* автор статей і книжок про мовно-правописні справи, не хоче, чи не має права, бачити абсурдности пропонованих правил.

Одним із таких кричущих абсурдів є його твердження про зайвість літери *Ґ*. Про цю літеру Русанівський згадував уже в своїх попередніх працях, а тепер дає навіть коротку довідку про її появу в писаннях письменників попередніх сторіч. Він навіть признає, що літера *Ґ* була прийнята в „Словарі" Б.Грінченка, в правилах українського правопису УАН 1921 р. і в „Українському правописі" 1928 р."

Здавалося б, що після наведення цих фактів проф. Русанівський запропонує, щоб у третьому виданні чинного тепер правопису нарешті повернути повні права проскрибованій літері *Ґ*. Але Русанівський цупко тримається урядової лінії й слухняно стверджує, що „традиційно не вводиться окрема літера на позначення цього звука з 1933 р.—від часу видання нового „Українського правопису", що в усіх своїх основних рисах зберігається до сьогодні". (Ст. 68).

Так отже, русифікаційна політика сталінізму, яка почалася від злощасного правопису 1933 р., тобто майже 50 років тому, продовжується й дотепер. Наші київсь-

(Закінчення на стор. 4)

Наталія Чапленко. ***Українські назви з куховарства й харчування.*** **Ню Йорк. Союз Українок Америки. 1980. 114 стор.**

Книжка Наталії Чапленко - це перша спроба видання словника назв і термінів з куховарства й харчування. До цього часу такого українського словника ще не було. І треба сказати - ця піонерська праця Наталії Чапленко над збиранням і опрацюванням лексики куховарства й харчування, заслуговує високої оцінки. Авторка для укладання цього словника використала багато різних словників, енциклопедій, куховарських книжок та підручників, а також окремих досліджень в ділянці української кулінарії та харчування. Список літератури подано на 13-16 стор праці.

До списку, поданого в розділі „Куховарські книжки та підручники", можна додати ще такі праці: Lubow A.Kyivska. Ukrainian Borshch, Varenyky and others dishes. London, 1962. 32 pp. С. А. Шалімов, В.А Лисенко, О.І. Вересюк. *Страви української кухні.* Київ. "Техніка". 1980. 128 стор. (Це двомовне видання з паралельними текстами українською і англійською мовами). (Ця праця, очевидно, ще не була доступна авторці).

Особлива цінність книжки Наталії Чапленко полягає в тому, що вона подала тут не тільки назви з куховарства та харчування широко вживані в українській літературній мові, а й діялектні назви, а також нові іншомовні назви. До деяких українських слів подано переклади англійською мовою. Українські термінологічні назви, що стосуються біології, ботаніки і зоології, не тільки пояснено англійськими словами, а також уточнено науковими назвами латинською мовою.

Слова, запозичені з чужих мов, мають відповідні позначки. Слова, запозичені з російської мови, авторка цілком слушно ділить на дві групи: 1) слова, що ввійшли в українську мову закономірно, як і інші чужомовні слова і 2) слова насильно накинуті в наслідок теперішньої політики русифікації. Слова першої групи подано з позначкою (рос), а слова другої групи з позначкою (рус). Назви обрядових страв вживаються з позначкою (обр). Назви страв, що давно вийшли з ужитку мають позначку (істор). Позначки слів (діял.), (зах.), (схід.) означають, що ці слова ненормативні, тобто їх не треба вжи-

(Закінчення на стор. 4)

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

Починаємо свою розмову з тими читачами, що їм через брак місця в попередньому випуску „МПМ", ми досі не змогли відповісти.

Пан Степан Кікта з Клівленду, Огайо, оправдано висловлює незадоволення, що в нас нема популярних підручників для тих, що хочуть вивчати сучасну українську літературну мову та вдосконалювати її. У нас справді невідрадна ситуація з підручниками й довідниками. Хоч наша громада жертвенна і дає багато грошей на всілякого роду народні цілі, але головна увага тут звернена головно на „велику" науку і на „велику" політику, а *справа шкільних підручників* чомусь відсунена на останнє місце. Тут із не-совєтських підручників можемо поручити дуже добру книжку: Олександер Панейко, *Граматика української мови.* Підручник для середніх шкіл і самоосвіти. Авґсбурґ, 1949 р., який перевидала Шкільна Рада, а також інший підручник: Степан Чорній, *Граматика української мови,* Брокфорд, 1969, 1970.

Пан Кікта хоче знати, яка правильна форма місцевого відмінка однини іменників чоловічого роду, закінчених на *-й: в музеї, в Стриї,* чи *в музею, в Стрию,* бо пишуть і так, і так.

Відповідь: У цій категорії іменників місцевий відмінок може мати два однаково добрі закінчення: *-ю* або *—ї*. В односкладових іменниках закінчення *—ю* завжди наголошується: *в краю, в раю, в гаю, в чаю,* хоч в інших відмінках наголошений корінний голосний: *краю, краєм, раю, раєм, гаю, гаєм, чаю, чаєм.* Але рівнорядно в місцевому відмінку можна вживати також форми з закінченням *—ї* і з наголосом на корінному голосному: *в краї, в раї, в гаї* і т.д.

Іменник *Стрий* має наголос на закінченнях у всіх відмінках, цебто також і в місцевому відмінку: в Стрию і *в Стриї*; в іменнику *музей* наголошується наросток *е* в усіх закінченнях, отже в місцевому в. буде *в музею* або *в музеї.*

Питання: Як писати *Кубійовичеві, Антоновичеві* чи *Кубійовичові, Антоновичові?*

Відповідь: Прізвища чоловічого роду, які закінчуються на шиплячі приголосні (*ж, ч, ш, щ*), мають у давальному та орудному відмінках м'які закінчення, цебто з голосним *е*: *Кубійовичеві; Антоновичеві, Антоновичем; Голоскевичеві, Голоскевичем.* Так же само в загальних іменниках цієї групи треба говорити й писати: *мечеві, мечем; ножеві, ножем; товаришеві, товаришем; плющеві, плющем.*

Питання: Як писати прізвища *Вінтонів, Мисів* у множині?

Відповідь: *Вінтонів* — мн. *Вінтонови, Мисів* —мн. *Мисеви,* так, як *Іванів — Іванови, Степанів — Степанови, Паньків — Паньковн; Луців — Луцеви, Кравців — Кравцеви, Кузів — Кузеви, Лесів — Лесеви.* У наростках цих прізвищ (*-ів*) обов'язує правило т. зв. чергування *о* та *е* з *і*: голосні *о* та *е*, які стоять у відкритому складі чергуються з *і* в закритому складі. Напр. *столи — стіл, камені — камінь.*

Пан Дмитро Грушецький з Рівер Ґров, Іллиной, докоряє редакції „МПМ" за неправильне вживання займенників *той* і *цей*, та пригадує нам відповідні правила з граматики О. Панейка: 1)„*Той* і *цей* — це займенники з різним значенням: *цей* в просторовому значенні ближчий, а в часовому — сучасний; *той* — в просторовому значенні дальший, а в часовому — минулий або майбутній..." 2)Перед відносними займенниками і прислівниками (який, хто, що, де, звідки, куди і т.д.) може бути тільки *той* (ніколи *цей*!)..."

Тут пан Грушецький наводить з наших статтей порушення цього правила, напр., „*Тим* разом йому надокучає вислів..." (треба „*цим* разом..."); „Підзаголовок *тієї* статті..." (треба „*цієї* статті...").

Щодо першого правила, то воно не завжди має уґрунтування в творах наших письменників. Ось приклад таких „порушень": „Не для людей *тієї* слави //Мережані та кучеряві//Оці вірші віршую я"/ Т. Шевченко"; „У *тієї* Катерини /Хата на помості/ (Т.Ш.); „Тихо думка шепоче: „Не вір *тій* весні" (Л. Українка); „Буває й таке, що з великих любощів, з кохання *того* йдуть сидіти на віру" (М. Коцюбинський); „З яких країн чайки *ті* налетіли?" (О. Олесь); „Над широким Дніпром у промінні блакить /І висока, і тиха могила/. В *тій* могилі співець незабутній лежить". (В. Сосюра); „Майор говорив не голосно, а майже шепотів, як *те* листя". (О. Гончар).

Пан Грушецький, одначе, має слушність, докоряючи нам за вживання займенника *цей* перед відносними займенниками, напр., у реченні: „Не хочемо повторювати *цього*, що зацікавлення..." Тут треба „Не хочемо повторювати *того*, що..." Це був просто редакційний недогляд, спричинений т. зв. ультрапоправністю.

Пані Любов Цегельська, Рочестер, Н. Й., запитує, чому кажеться *скрипаль*, а не *скрипак*, коли інструмент називається *скрипка*, а особа жіночого роду, яка грає на скрипці, називається *скрипачка*.

Відповідь: В сучасній українській літературній мові вживаються рівнорядно два слова: *скрипаль з наростком -аль* і *скрипач* з наростком *-ач*. Слово скрипак з наростком *-ак* зазначено в *Словнику української мови,* Київ, 1978 р., як слово діялектне, можливо тому, що воно вживалося тільки в Галичині. Для інформації хочемо тут додати, що в *Словнику української мови* Б. Грінченка, Київ, 1909 р., на першому місці стоїть слово *скрипаль*, а слово *скрипак*, взяте з *Гуцульщини* В. Шухевича, відсилається до слова *скрипаль*. Наводить Грінченко з творів П. Куліша слово *скрипар*, відсилаючи його також до слова *скрипаль*, а слово *скрипач* він уживає тільки в російському перекладі.

Пан Осип Гарасим'як, Філядельфія, Па. Дякуємо за Ваш допис про вживання прийменників *в* і *на* в сполученні з географічними назвами. У попередньому випуску „МПМ" проф. В. Ящун обговорює цю проблему ширше й ґрунтовніше. У цьому випуску „МПМ" звертаємо увагу здебільша на правописні справи.

Пан Г. Гордієнко, Філядельфія, пише: „Завжди з великим зацікавленням перечитую „Мову про мову", жаль тільки, що вона виходить так рідко.

Так само цікаве й останнє число за жовтень 1981 р. Тільки маю зауваження до статті п. Василя Ящуна, дотепер мені невідомого автора, що він не поширив свої пояснення на гори Карпати та Альпи. Бо, напр., я ніколи не чув, і не доводилося читати „на Карпатах", а чомусь завжди „в Карпатах", хоч люди живуть на горах, а не в горах. Майже таке саме і з Альпами. Тому бажано б було почути його авторитетне слово".

Дякуємо за Ваші доброзичливі слова. Ми раді, що „Мова про мову" Вам подобається. Зв'язок з читачами та їхні позитивні відгуки для нас найкраща нагорода за нашу працю, що її виконуємо добровільно і безплатно.

Частота появи нашої сторінки, на жаль, від нас не залежить, хоч матеріялу цікавого завжди багато, на місце в газеті не раз доводиться чекати місяцями.

Сподіваємося, що п. Василь Ящун радо дасть додаткові пояснення, у справі про яку пишете.

М. Овчаренко

Святослав Караванський

ВІЙНА СЛОВЕС АБО КОЖЕН ІВАСЬ МАЄ СВІЙ ЛАС

(4)

Усяку покруч шельмівську
Дід бачив НА СВОЇМ ВІКУ—
Видати, випадки ще й ті
Траплялись у ЙОГО ЖИТТІ.

Кричать на підпаска слабі:
—Чи не ЗАЦІПИЛО тобі?
Та хай тут мовник візьме слово.
Він скаже ВІДІБРАЛО МОВУ.

Вдова надій не покида,
Дарма що ВЖЕ НЕМОЛОДА.
А, може, тут сказати слід,
Що та вдова СЕРЕДНІХ ЛІТ?

Всі, хто не хтів копати ями,
Пручавсь РУКАМИ І НОГАМИ,
Або, як вчить сучасна клясика,
ЧИНИЛИ ОПІР ВСІМИ ЗАСОБАМИ.

Гість трапивсь ГОСТРИЙ НА ЯЗИК,
І внук тримався оддалік,
Збагнувши враз з гостевих реплік,
Що той був СТРАХ ЯКИЙ ДОТЕПНИЙ.

Поплів таке цей вчений ступінь,
Що вже НЕ ДЕРЖИТЬСЯ І КУПИ,
Тут і сліпому, мабуть, видно,
Що це УКРАЙ НЕВІРОГІДНО.

Весна на ріках греблі рве
І ВОСКРЕШАЄ ВСЕ ЖИВЕ.
А як це висловить наш правнук?
ВІДРОДЖУЄ І ФЛОРУ Й ФАУНУ.

Усякий раз, як їде Борис,
Маруся ВІДВЕРТАЄ НІС.
Не має, певно, зовсім встиду,
Раз НЕ ПРИХОВУЄ ОГИДУ.

Перш, ніж паплюжити громаду,
СОБІ САМОМУ ДАВ БИ РАДУ;
Це те, що в мові майбуття:
ВЛАШТУЙ ВПЕРЕД СВОЄ ЖИТТЯ.

Щоб якось вилізти на борт,
Поставмо цю драбину СТОРЧ!
А за рецептом норм бездарних
Не СТОРЧ а ПЕРПЕНДИКУЛЯРНО!

Нарешті хлопцям ВИПАВ ШАНС
Узяти в гострій грі реванш—
Нечасто в нашім колективі
Така ТРАПЛЯЄТЬСЯ МОЖЛИВІСТЬ.

Ілька послали на курорт,
А він: НУ Й КИСЛО МЕНІ В БОРЩ !
Тоді, як згідно з духом моди
ЦЕЙ ФАКТ НІЧИМ МЕНІ НЕ ШКОДИТЬ.

Хто ПОПУСКАЄ ПОВОДИ,
Добра і успіху не жди!
Відколи світ, чекає поглум
На тих, хто ЗНИЖУЄ ВИМОГЛИВІСТЬ

Щоб бути першим у фіналі,
Омелько ТИС НА ВСІ ПЕДАЛІ,
Або, як вчить високий стиль,
ВЕЛИКИХ ДОКЛАДАВ ЗУСИЛЬ.

Згубивши дах над головою,
Максим МАХНУВ НА ВСЕ РУКОЮ,
Коли ж чітких Ви ворог слів,—
Він ВСЕ ПУСТИВ НА САМОПЛИВ.

Сосновка, червень-79

Д. Штогрин

Українські чи російські...

(Закінчення зі стор. 3)

ся 104, можна поділити під оглядом прийнятого в них патронату на три групи: 72 ще не мають жодного патрона, 9 цих інститутів прийняли імена українців, чи назви українських комуністичних органів за своїх патронів, а 22 установи мають своїми патронами росіян і російські історичні події, такі, як 50-річчя жовтневої революції, В.І.Ленін, Артем (Ф.А.Сергеєв), Є.О.Макаров, І.Фйодоров, О.С.Попов, М.Є.Жуковський, М.І. Калінін (патрон двох інститутів), С.М.Кіров, 60-річчя жовтневої революції, Ф. С.Джержинський (патрон двох інститутів), М.В.Ломоносов, О.М.Ґоркій (патрон двох інститутів), В.В.Докучаєв, М.І.Пірогов (патрон двох медичних інститутів), П.І. Чайковський, А.В.Нежданова і М.І.Арсенічев.

В загальному із 143 високих шкіл України 84 не прийняли жодного патрона, 21 школа прийняла імена українців та назви українських комуністичних організацій за своїх патронів, а 38 школам накинено російські імена та назви російських історичних подій Росії як іхніх патронів. Коли ж до цього додати ще такі назви, як комсомол і прізвища таких осіб, як Затонський, Мануїльський і ін., які служили Росії, а не Україні, а тепер є патронами окремих шкіл, тоді число російських патронів ще збільшиться.

Така „ ономастична " політика Москви, яка дає перевагу російським назвам в українських високих школах (так, начеб Україна не мала письменників і культурних діячів, гідних принести честь університетам) спрямована на викликання почуття національної меншевартости, щоб так приспішити процес створення єдиного "радянського народу".

Використані джерела:

Довідник для вступників до вищих учбових закладів УРСР на 1979 рік. Київ, Вища школа, 1979. 223 ст.

Справочник для поступающих в высшие учебные заведения СССР в 1975 году. Москва, Высшая школа, 1975. 341 ст.

С.И.Зиновьев, Б.М.Ременников, *Высшие учебные заведения СССР.* Москва, Высшая школа, 1962. 319 ст.

Українська радянська енциклопедія. Київ, Головна ред. УРЕ, 1959-65. 17 т. (окремі гасла).

ПЛЕКАЙМО УКРАЇНСЬКУ МОВУ В НАШИХ РОДИНАХ, ЦЕРКВАХ, МОЛОДЕЧИХ ТА СУСПІЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ.

Термінологічний куток

НАЗВИ ДЛЯ АВТОВОДІЯ

У випусках ч.7 та ч.8 „МПМ" ми розглянули українські назви звичайних пасажирських автомобілів, різного розміру та вигляду. У цьому числі обговоримо назви авт, призначених для перевоження вантажів (товарів, речей), як також назви деяких типів автомобілів особливого призначення.

В англійській мові авта для перевозу вантажу мають назви: motortruck (теж motor truck), truck, lorry та van. Перша назва - однозначна, інші мають ще й додаткові значення. Назва lorry та van більше поширені в Англії, motortruck та truck - в Америці. Українська назва такого авта є *вантажний автомобіль, вантажне авто, або ваговіз.*(У літературній мові не вживаємо західноукраїнського синоніма „тягарове авто"). Не слід, одначе, вживати назви „грузовик", бо це яскравий росіянізм, насаджуваний останнім часом в УССР. У російській мові „груз" означає вантаж, але в українській груз - залишки зруйнованого будинку, муру тощо.

Ваговози бувають *прості* (поодинокі) або *складні,* чи, кажучи терміногічно, *зчленовані*(англ.simple and articulate vehicles). До простих ваговозів належить pick-up truck, що є звичайної величини пасажирного авта і має відкрите місце на вантаж. Українська його назва *напіввантажне авто*, напівваговіз, або просто *пікап (ПС).*

До нескладних ваговозів належить також van. Це великий критий ваговіз або віз, призначений для перевоження вантажу або живого інвентаря. Для воза ми вже маємо запозичену у французів назву *фургон,* тому моторову версію цього воза можемо назвати *автофургон.*

Складні (зчленовані) ваговози складаються з тієї частини, що містить мотор і тягне, та з причепленого вантажного приміщення. Назва першого складника є *тягач*(англ. truck tractor, cargo tractor, tractor),назва другого - *причіп*(англ. trailer). Вислів, що в англійській мові називається trailer truck, можна назвати *ваговіз з причепом.* Якщо причіп має тільки задні колеса і шарнірно з'єднаний з тягачем, тоді такий ваговіз називається по-англійському semitrailer. Цю назву можна передати як *напівпричіп.* (До речі ця назва в обох мовах означає як сам шарнірноз'єднувальний причіп, так і цілий ваговіз цього типу).

До авт особливого призначення належить *спортове авто* (англ. sports car), та *перегонове авто* (англ. racing car). Для автомобілів цього типу в УССР часто вживають яскравого росіянізму „гоночний автомобіль" (від рос. „гонка" - перегони). Очевидно, цієї назви не слід уживати. Серед молодшої ґенерації поширеним типом авта є hot rod. Це звичайне пасажирське авто, перебудоване чи змодифіковане з метою осягнути максимальне прискорення та швидкість їзди. Уважаючи таке авто за американську „реалію" (у мовознавстві реалія - річ чи поняття, притаманне якійсь спільноті людей, назву якого не перекладаємо), пропонуємо запозичену назву *гат рад*, а також назву різновиду авта подібного типу: dragster - *дреґстер.*

З ваговозів особливого призначення треба згадати moving van, назву яку можна перекласти як *перевізний ваговіз,* чи *перевізний автофургон.*

Важливою в американському побуті є група автовезел з назвою recreational vehicles, rec vehicles або просто RVs. Такі авта призначені до „моторизованого таборування", чи проживання серед природи. Це своєрідний дім на колесах для ловецьких чи рибальських прогулянок або далеких подорожей. Такі автомобілі назвемо *автовезла для дозвілля.* Із багатьох їхніх підтипів назвемо найпоширеніші, пропонуючи українські відповідники англійських назв. Motor home=*автодомівка* або *автожитло* — це просторе везло з усіма домашніми вигодами, що порушується власним мотором. Camping trailer - це розкладне велике шатро з деяким хатнім обладнанням, яке в зложеному стані творить компактний причіп до пасажирського авта. По-українському таку таборувальну споруду можна б назвати *хатка-причіп*, або *житло-причіп.*

Pick-up trailer - це особливої форми житлове приміщення припасоване для з'єднання з ваговозом типу пікап. Тому, що воно практично є надбудоване над цим типом ваговоза, можна б його назвати *хатка-надбудова* чи *житло-надбудова.* Простіше, одначе, запожичити англійську назву *кемпер.* Назву найновішої видозміни кемперів -fifth-wheel camper можна перекласти як *кемпер з п'ятим колесом.*

Від часів Другої світової війни зберігся в американському вжитку всюдихідний тип військового авта з назвою jeep. Як назву „реалії" зберігаємо і в українській мові слово *джіп.* Для дозвілля використовують також вищезгаданий van - *автофургон.* Пристосований для житлового вжитку він відомий як van conversion. Як український відповідник пропонуємо назву *житловий автофургон.*

До особливих типів автовезел треба зарахувати armored car, по-українському *панцирний автомобіль* (СУМ), або *автопанцирник* (ЗД). В УССР уживають також, під російським впливом, росіянізму „бронеавтомобіль" (СУМ), або „бронемашина", (СУМ). (Давніші словники мають написання „панцер", але „СУМ" уважає його застарілим і рекомендує лише „панцир").

У побуті важливі ще й такі особливі автовезла як *сміттєвіз* (точніше, але менше практичне *сміттєзбиральний ваговіз, англ.* garbage truck) та *пожежна автомашина* (англ. fire engine). До екзотичних, а при тому історичних везел належить *місяцехід* (СУМ), для англ.lunar rover. Очевидно, не слід вживати разючого росіянізму „луноход", який часом трапляється в підсовєтському мововжитку.

А.Вовк

„Удосконалення"...

(Закінчення зі стор. 3)

3. Кінцеве англійське -l- передавати без пом'якшення: Молл, Карлайл.

4. Французьке буквосполучення -ll- та -ille- передавати через *-й-:* Напр. Anouille -Ануй; Villon- Війон і т.п.

5. Не можемо прийняти пропозиції Русанівського, щоб анг. W передавати послідовно українським голосним *у.*

Для нас дуже дивним виглядає таке сліпе наслідування російських правописних норм, особливо, коли сам Русанівський ствердив, що „стара вимова прізвищ або давня традиція їх українського відтворення зберігається і в сучасній транскрипції. Так, існують паралельні варіянти прізвищ: Джон Уілсон і Джон Вілсон, Альберт Уільямс і Ал(ь)берт Вільямс, Джон Уебстер і Джон Вебстер." Якщо не вчислювати намагання Русанівського уподібнювати український правопис до російського,то для нас зовсім незрозумілим виглядає вибір варіянтів з *Уі-* радше ніж старший, більш традиційний варіянт з *ві-*. Незрозуміло, чому замість оригінального білябіяльного приголосного в англійській мові, який, між іншим, дуже подібний за артикуляцією до українського *в* після голосних, вводити голосний звук (у) в українській мові в передачі англ. w.? Та ж при такій розв'язці дуже ускладнюється техніка читання невідомих слів на основі сполуки складів! Якже читатимуть тоді наші школярі слово Уілсон? — чи У-іл-сон? А як слово Голсуорсі? (з Galsworthy) Чи не Гол-су-ор-сі? Таке читання, хоч згідне з правилами складозлучування, не тільки додає зайвий склад до цих прізвищ, але й робить з них повну нерозбериху. Щоб якось цьому зарадити, Русанівський дораджує: „Читати прізвище треба з урахуванням особливостей графіки мови-оригіналу" (стор.109). То ж скільки мов треба буде учням вивчати? Таке ускладнення вимагає не моделів (і то поганих) з російської мови, але кращої розв'язки цього складного питання.

6. Німецькі -ei-, -eu- треба передавати через *-ай-, -ой-,* а не через одно *-ей-,* бо тоді можна буде розрізнити тепер нерозрізняльні німецькі прізвища: Eichler - Ейхлер і Euchler - Ойхлер.

7. Подвоєння приголосних як між голосними, так і в кінці імен і прізвищ слід зберегти: Bill - Білл, Watt - Ватт, Шіллер, Діккенс і т. п. Це відноситься і до німецьких прізвищ на -mann: Т. Манн, Бавманн.

8. Службові слова, артиклі й частки у прізвищах треба писати через дефіс (риску): Бретон-де-лос-Ерерос, О-Генрі, Дон-Кіхот, Ван-Дайк, Лопе-де-Вега і т. п. У справі правопису складних географічних назв іншомовного походження Русанівський дораджує ввести таке правило: „Завжди через дефіс (риску) пишуться іншомовні географічні назви, що починаються з *Сан-, Сант-, Санкт-, Санта-, Сен-, Сент-, Нью-, Іст-, Вест-* і под.: Сан-Сальвадор, Сант-Яго, Санкт-Пельтен, Санта-Клара, Сен-Анн, Сент-Луїс, Нью-Йорк, Іст-Лондон, Вест-Індія."

Сподіваємося, що ці та інші правописні справи, опрацьовані авторами книжки *Складні питання сучасного українського правопису,* знайдуть відгук у дискусіях наших мовознавців на еміґрації.

Д.Б.Чопик

Наталія Чапленко. *Українські...*

(Закінчення зі стор. 3)

вати в українській літературній мові. Наприклад у словнику з'ясовано, що західньоукраїнське вживання слова „пиріг" у значенні „вареник" - лексична помилка. В українській мові „пиріг" - це ПЕЧИВО (печений виріб із тіста), а не ВАРИВО (те, що вариться).

Словник відзначає багато діялектізмів, полонізмів, русизмів, які засмічують українську мову і які конче треба замінити словами української літературної мови. Ось кілька прикладів. Замість полонізму „ярина" треба казати „городина", бо українське слово „ярина" означає „яре збіжжя весняного посіву (напр. яра пшениця)". Треба казати „чашка", а не „філіжанка", „пиріг", а не „пляцок"; „полуниця", а не „трускавка"; „гірчиця", а не „муштарда"; „юшка", а не „зупа" „родзинки", а не „ізюм"; „журавлина",а не „клюква"; „пляшка", а не „бутелька"; „чай", а не „гербата"; „окіст", а не „окорок"; „олія", а не „олій"; „льон", а не лен"; „льоду", а не „леду"; „окріп", а не „кип'яток"; „морозиво", а не морожене" і не „льоди"; „церата", а не „клейонка"; „пайка", а не „пайок"; „цитрина", а не „лимон"; цукерня", а не „кондиторська"; „помаранча", а не „апельсин"; „проскура", а не „просфора"; „вишкварки", а не „шкварки"; „яєшня", а не „яєчниця" і т.д. Всі ці вказівки мають велике значення для поліпшення мови українців, що живуть поза межами України.

Пояснення до окремих слів дуже добрі. Лише в деяких випадках ці пояснення не цілком вичерпні й потребують доповнень. Наприклад, у голубцях начинка буває з пшона, рижу й крупів, але найчастіше голубці готують *із м'ясом. Крученики* - це не тільки „м'ясні завиванці", а бувають і „*рибні крученики".* Котлета - це не тільки „м'ясна смажена страва", а бувають і „*рибні котлети".* Завиванець - це не тільки „страва з м'яса", а бувають і „завиванці з риби". Ікра - це, звичайно, „риб'ячі яєчка", але існує ще й страва, яка має назву „*баклажанна ікра".*

У словнику *Українські назви з куховарства й харчування* є слова „погріб", „льох", але немає слів „підвал" „пивниця", „полудн(ув)ати", „духова піч", „духова шафа", „риба тушкована", „плічко" (в значенні „окіст")

До пояснення „льодівник - шахва з льодом" треба б додати „льодівня - шафа з льодом". Правописний варіянт „шафа" теж літературний, а тепер і єдиновживаний в УРСР.

Але всі дрібні недоліки ніяк не зменшують великої цінності книжки Наталії Чапленко. Словник *Українські назви з куховарства й харчування* - це плід довголітньої клопітливої праці над збиранням, порядкуванням і поясненням слів, що стосуються кулінарії та харчових продуктів. Авторка використала для своєї вельми сумлінної праці багату літературу, уклала словник, що охоплює близько 3500 назв, дала реєстровим словам короткі, але вичерпні пояснення, відділила слова літературної мови від слів-діялектизмів. Увесь текст книжки відзначається зразковою літературною мовою. Особливу цінність книжка Наталії Чапленко становить не тільки для господинь, для нашої молоді, а також і для кожного, хто бажає ознайомитися з термінами куховарства та харчування й поширити та удосконалити свої знання з української мови.

Ця піонерська праця Н. Чапленко стане основою для опрацювання й укладання інших словників із куховарства та харчування, напр., дуже потрібного англо-українського словника.

Петро Одарченко

Слідами „старшого..."

(Закінчення зі стор. 3)

кі мовознавці не тільки що не мали відваги їй протиставитися, але ще й підсилюють цю політику пасивним сприйманням усіх подиктованих Москвою недоречностей, що спотворюють мову.

І так уже 50 років „з благословення" Сталіна ціла Україна слухняно пише й старається вимовляти такі дивогляди як Гага, Гегель, Грагам, Гріг, Грімм, Гутенберг...

Здавалося б, що літера *Г,* якій приділено функції як звука Ґ, так і звука *Г* в чужих словах, є відповідним символом, щоб передавати як англійське, так і німецьке *Г,* але так не є, бо в російській мові треба було в деяких новіших запозиченнях та в чужомовних назвах ужити літеру *Х,* отже в українському правописі мусить бути так само: *хавбек, хобі, хол, хокей, Хаггард, Хемінгуей, Оклахома, Сахара.* Подібно й німецьке *Г* в прізвищах новішого часу передається літерою *Х* : *Хорст, Хоннекер.*

Русанівський одобрює цю нісенітницю і навіть пропонує розширити список винятків, „щоб не було розбіжностей в написанні німецьких прізвищ у російських та українських виданнях..." Дивний „мовознавчий" критерій !

Тенденція „щоб не було розбіжностей" пронизує всі дальші рекомендації та доповнення Русанівського, тому й апробує він безглузде правило таких написань як: *конвейєр, фейєрверк, фойє, Фейєрбах, Савойя, Гойя.* Такі написання Русанівський пояснює непереконливим твердженням, що „сполученнями *йє, йя, йю, йі* передається довгий звук між голосними". Справа тут, одначе, не в передачі „довгого" звука, а в невільничому копіюванні російського правопису.

Суперечливо підходить Русанівський до справи передачі англійського W. Він пише, що „іноді стара вимова прізвищ або давня традиція їх українського відтворення зберігається і в сучасній транскрипції". І тут Русанівський допускає паралельні варіянти: *Уїльсон* і *Вільсон, Уїльямс* і *Вільямс, Уебстер* і *Вебстер.* (Стор. 113). Але на іншій сторінці Русанівський уже переходить зовсім на російський спосіб: „Англійське W у власних назвах передається через *У*, напр.: *Уїльям „Уїлфрід"* і т.д. (Стор. 124).

Автори передсталінських українських словників мали більше слушности, рекомендуючи тільки один спосіб транскрибувати англійське W: *Вайт,* не *Уайт, Віклеф,* а не *Уіклеф* (Голоскевич). *Вайлд,* а не *Уайлд, Валтер Скотт,* а не Уолтер-*Скотт* (Ізюмов-Панейко).

Марія Овчаренко

(Продовження буде)

Мовний кукіль

Кукіль—це бур'ян з отруйним насінням. Росте він не тільки на хліборобському полі, а й на нашій мовній ниві. Особливо він рясніє на сторінках українських часописів, і його можна назвати мовним кукілем.

Взяти хоча б перше-ліпше число „Свободи"—найстаршого і найпоширенішого українського часопису. Скільки в ній, на жаль, того мовного кукілю!..

З цим мовним бур'яном пов'язаний цікавий випадок. Якось до мене потелефонувала моя колишня учениця Школи Українознавства (до речі, народжена вже тут, в Америці) та й каже:

—Я читала в „Свободі" про страйки в Польщі. В одній статті: „польські робітники негодують", і я не можу зрозуміти, що це значить „негодують"?.. Не дають їм їсти?.. Хіба дорослих годують, як дітей?..

—Ні,—кажу,—це немає нічого спільного з їжею. Це автор узяв живцем російське слово „негодованіє" замість українського „обурення". Українською мовою треба було б написати: „польські робітники обурюються".

—А чого український часопис вживає російські слова?—питає учениця.

Що я міг їй відповісти?.. Кажу, мало дбають за чистоту української мови.

А до чого це доводить?.. Доводить до того, що насівається мовний кукіль. Українські часописи часто пишуть: „супруга" замість „дружина", „воздух"—замість „повітря", „бедра"—замість „стегна", „образований" або ще й „едукований"—замість „освічений", „неприлично"—замість „не пристойно", „склонність"—замість „схильність", „обіда"—замість „образа", „угольний камінь" (коли починають будувати якийсь будинок)—замість „наріжний камінь", „провірений"—замість „перевірений" і т. ін і т. ін.

А це ж тільки деякі приклади...

До мовного кукілю треба зачислити й дуже „вчені", а все ж таки чужі для нашої мови слова. От „Свобода" 2-го травня 1981 року писала передовицю „Президент і його місія". Гарна, розумна стаття, на жаль, з мовним кукілем. Там вжито такі вислови: „виявом куртуазії"—замість сказати українською мовою „виявом люб'язности або ввічливости"; сказано: „санація"—замість „оздоровлення", „просперіті"—замість „процвітання"; „контроверсійний"—замість „суперечливий" і т.ін.

Інша річ вживати запозичене слово тоді, коли немає українського відповідника (в такому разі наші сусіди-чехи, дбаючи за чистоту мови, творять свої слова!), але нащо вживати його, те чуже слово, тоді, коли такий відповідник в українській мові є, і він звучить ясніше і соковитіше!

Не засмічуймо української мови! Виполюймо на нашій ниві лихий і отруйний бур'ян—мовний кукіль.

Микола Щербак

А. Вовк

Правопис неслов'янських...

(Закінчення зі стор. 3)

лиця (від 1960 р.) форму Brasilia. Щоб в українській мові ці дві назви відрізнити, пропонуємо для держави вживати форму БРАЗИЛІЯ а для міста-столиці БРАЗІЛІЯ, у згоді з вищенаведеним фактом, що давньо відомі назви українізуються скоріше, як нові (тобто *и* в українізованій назві, *і* в зовсім ще новій). Підсовєтський правопис цих двох назв не розрізняє.

(Продовження буде)

Мовні крихти

Добрим доказом,як здавна брутально нехтує Москва *українською мовою* є книжка, яка вийшла у видавництві „Наука" ще десять років тому. Її заголовок, у перекладі з російської мови такий: *Словник корисних рослин у 20-ох европейських мовах.* Між тими европейськими мовами *немає української,* хоч є такі малі і близькоспоріднені як чеська і словацька. І це тоді, коли світові лінґвісти стверджують, що українська мова щодо кількости мовців є *восьма* в групі европейських мов.

Очевидно, російські шовіністи іґнорують нашу мову та хочуть приховати перед світом факт, що в СССР крім російської, існує ще друга велика та розвинена мова.

Нам часто бракує назв з *медичної термінології* . Для прикладу, одним з найпоширеніших родів пістряка (рака) є пістряк цієї частини травного тракту (англ. „alimentary canal"), що в анг. мові зветься „colon". Даремно, одначе, шукати перекладу цього слова у сучасних англ.—укр. словниках (М. Подвезька, Дейків). Правильний переклад є *ободова кишка.* Цей термін прийнято ще 1925 р. і він вживається досі (див. СУМ). Неточним перекладом слова є назва *товста (груба) кишка(*анг.„large intestine"), бо вона відповідає *ободовій кишці.і плюс пряма (проста кишка* (що по анг. зветься „rectum").

X X X

Видає *ШКІЛЬНА РАДА* при *УККА*

Редагує Колеґія в складі:
Марія Овчаренко, відповідальний редактор,
Євген Федоренко та Анатолій Вовк.

Адреса: Educational Council — U.C.C.A.
P.O. Box 391-Cooper Station
New York, N Y 10276-0391

Проща до Люрду...

(Продовження зі стор. 1)

подорожі нічого нікому не бракуватиме, бо про все подумано, все сплановано і все ураховано, щоб було вигідно, мило, корисно й пам'ятково на всі роки. Про всі деталі інформують підручні матеріяли, які щедрою рукою зібрала для редакції керівниця Бюра М. Гельбіґ. Від неї всі зацікавлені можуть довідатися і телефонічно, і письмово про прощу-паломництво (якщо ще хтось не дістав від неї запрошення й усіх проспектів подорожі). М. Гельбіґ і М. Ходновська докладно вияснили редакції усе: тут вони мають кілька плянів, є більш люксусові, є більш економні, різного тривання й різних додатків за певною доплатою. Але загально кажучи, подорож не дорога, бо підписано контракт про поїздку з відповідною компанією вчасно, і вже підвишка цін за квитки на літак, яка має з першого квітня наступити, не стосується цієї поїздки. Зголошено досі коло 200 осіб, але треба ще 60 бажаючих їхати. Вони повинні зголоситися дуже вчасно і вислати 250 дол. завдатку, бо вже 1-го квітня замикається листа пілігримів, а зачартерований літак треба задаткувати чималою сумою грошей, що ще не всі зібрані.

Тут отець Смик розповів, чому треба поспішити зголоситися і цьому ця проща така незвичайна і корисна. Найголовніше те, він каже, що рідко коли можна об'єднати такі дві великі і святі нагоди. Перша — посвячення нової церкви — української церкви в Люрді, яку „ми всі будували", разом з о. Василем Приймою, про яку так багато молилися і бажали бачити її воздвигнутою, і ось ця хвилина тепер прийшла. Друга нагода, преважлива своєю значимістю — це поклін нашому Патріярхові, в рік його 90-ліття. Правда,— каже отець Смик, що уродини Патріярха вже відбулися 17-го лютого, але через велич цих днів і самого Солензанта-Ісповідника святкування тривають цілий рік. Поїздка до Риму, що відбулася в лютому, була в зимовий місяць, було холодно, молодь була по школах, а ось у серпні з цієї подорожі-прощі можна зробити родинне свято, бож що може бути корисніше для родини, як спільна молитва і спільні відвідини святих місць в Люрді і Патріярха в Римі, дістаючи спільно благословення від Глави УКЦеркви, Кардинала і Патріярха. В красномовних і зворушливих словах змальовує о. Богдан все те добре, що чекає вірних УКЦеркви у цій поїздці, тож майже робиться самозрозумілим, що місць на літаку мусить для всіх бажаючих не вистачити, тому не слід зволікати зі зголошенням.

Але не тільки для вірних УКЦеркви ця подорож, приймають до прощі українців інших віровизнань, і майже можна запевнити, що й вони не нудьгуватимуть у цій групі: подумати тільки — їде цілий великий хор і ансамбль бандуристів, з прегарним репертуаром. Вони співатимуть всі Служби Божі, що заплановані, але теж співатимуть під час переїздів з міста до міста. Шість автобусів, по сорок осіб кожний, вже чекають на пілігримів. Для молодих членів цієї прощі, при бажанні, будуть окремі можливості перебувати зі своїми ровесниками, щоб познайомитися краще поміж собою, ділитися враженнями, нав'язувати приятелювання.

Чудові краєвиди, відвідини музеїв та всіх інших атракцій старих цих міст Европи, де кожний камінь говорить про тисячолітню культуру, теж чекають на подорожніх.

Вся екскурсія триватиме 13 днів. Ціна — 1,250 долярів, хоч є й можливість заплатити менше: менше вигід, але про головні речі потурбується також СКОП. Для багатьох подорожуючих — це теж нагода зробити рідкісні закупи, відбуваючи рівночасно цікаві й незвичайні вакації. Думаючи про молодь, не забуто про емеритів. Враховуючи те, що будуть у групі також пенсіонери, заплановано так їзду, щоб їхати протягом дня, а вночі відпочивати у вигідних готелях.

Не слід відкладати, кажуть гості в редакції, — що можемо зробити цього року, часом не буде вже можливим у наступному, бо майбутнього ніхто не відгадає. Але ось зараз — закликають ентузіясти подорожі — зголоситися можна для свого власного духовного і своєї родини добра. До 1-го квітня — є всього три тижні.

Писати про деталі подорожі слід на адресу: Scope Travel Inc., 845 Sanford Ave., Newark, N.J. 07106, тел.: (201)371-4004.

Відбулися Загальні річні збори УПФКредитівки у Ню Йорку

У неділю, 14-го лютого ц.р., відбулись Загальні збори Української Православної Федеральної Кредитівки в приміщенні української православної церкви св. Трійці на Брум вулиці в Ню Йорку.

Голова кредитівки адвокат Валентин Поливко відкрив річні Загальні збори, привітав присутніх на зборах членів Кредитівки, а між ними інж. Кравченюка, представника ЦУКА; відтак попросив пароха цієї церкви о. протопресвітера Артемія Селепину провести молитву. По молитві голова Кредитівки прочитав порядок нарад, який був принятий одноголосно.

Перейдено до наступної точки прочитання протоколу з попередніх Загальних зборів, який прочитав Василь Гусаківський. Протокол був принятий Зборами без змін.

Потім Збори вислухали звіти. Звітували голова, скарбник, Кредитовий комітет й Контрольна комісія. Голова Кредитівки адвокат Валентин Поливко дав вичерпуючий звіт з діяльности цілої Кредитівки, її загального стану та праці всієї Дирекції, яка кожний місяць відбуває свої засідання і вирішує справи, зв'язані з Кредитівкою. Звіт голови був оптимістичний і реальний, бо насвітлював правдивий стан і вказував на те, що наша Кредитівка росте з кожним днем. Звіт голови був принятий рясними оплесками всіх присутніх.

Звіт скарбника був надрукований і кожний присутній на Зборах член Кредитівки мав його перед собою. Фінансовий звіт скарбника був не тільки за останню каденцію, але охоплював період від 1966 року до 31-го грудня 1981 року. Крім писемного фінансового звіту, Б. Корсунь дав усний звіт, в якому подав докладні фінансові дані та розвиток Кредитівки, бо в минулому році Кредитівка мала чистого доходу 109,745 дол., її членство збільшилося на 7,75 відсотка, балансова сума збільшилась майже на 11 відсотків.

У звітному році видано на добродійні цілі, тобто церквам і іншим українським установам, 3,295 долярів, а за останній квартал 1981 року вплачено 8 відсотків дивіденди. Такої високої дивіденди до цього часу на терені Ню Йорку не було й це вказує на те, що Українська Федеральна Кредитова Кооператива розвивається, бо нею керують фахові й професійні люди, як наприклад адвокат В. Поливко, всі члени Дирекції дбають про її розвиток, а зокрема її фінансовий керівник і господар цілої Кредитівки Бенямін Корсунь. Звіт скарбника Кредитівки привітали рясними оплесками всі присутні на залі.

За кредитовий комітет звітував д-р Володимир Мантика, який подав, скільки в минулому році було вділено позик і морґеджів для членів Кредитівки та якими мотивами користується Кредитовий комітет при вділюванні позик і морґеджів.

Після звітів відбулась змістовна дискусія, в якій дискутанти висловлювали своє задоволення і признання керівним органам Кредитівки за велику працю.

По вичерпанні дискусії над звітами Управи покликано Контрольну комісію, за яку звітував голова Комісії Микола Турецький, який заявив, що на підставі переведеної контролі цілої Кредитівки Юрієм Кузьмичем, Петром Новіком і Миколою Турецьким стверджено, що праця в Кредитівці провадиться взірцево й подав внесок Контрольної комісії про вділення абсолюторії з признанням і подякою для голови Кредитівки В. Поливка за солідну працю, для всіх членів Дирекції, працівників Кредитівки, Кредитовому комітетові, а особливу подяку — скарбникові Б. Корсуневі за солідне, жертвенне й фахове ведення Кредитівки. Внесок Контрольної комісії був підтриманий оплесками учасників Загальних зборів.

Перейдено до запитів і дискусії над звітами. Багато дискутантів висловили признання і подяку Управі Кредитівки.

Після того почалися вибори трох членів Дирекції і двох членів Кредитового комітету. Анатолій Суходолів прочитав листу Номінаційної комісії: Бенямін Корсунь, Михайло Титаренко й Володимир Гончаренко до дирекції, а проф. Юрій Бобровський і Петро Козоріг до Кредитового комітету.

Голова Кредитівки В. Поливко попросив до слова представника ЦУКА інж. Степана Кравченюка, який привітав Загальні збори та коротко поінформував про працю ЦУКА, головним чином про те, що робиться заходи для створення Українського Центрального Міжконтинентального Банку, членами якого могли б бути українські кредитівки всіх держав вільного світу.

Передостанньою точкою порядку Зборів було схвалення бюджету на 1982 рік, який був запропонований скарбником Б. Корсунем і був принятий з малими додатками.

По вичерпанню питань, дискусій і побажань голова Кредитівки В. Поливко подякував членам Дирекції, членам Кредитового комітету, членам Контрольної комісії, працівникам Кредитівки за співпрацю, а всім присутнім членам Кредитівки — за участь, та попросив о. протопресвітера Артемія Селепину закінчити Збори молитвою.

Відтак відбулася перекуска для учасників Зборів у дружній і приємній атмосфері.

Загальні збори Кредитівки відбувалися по-діловому та в дусі братської любови.

М. Турецький

У БОННІ, ЗАХІДНЯ НІМЕЧЧИНА, ВІДБУЛАСЯ конвенція молоді Партії вільних демократів, яка разом із соціял-демократичною партією творить привладну коаліцію. Учасники конвенції схвалили вимогу, щоб з терену Европи зробити вільну від атомової зброї зону. Лідер партії виступав рішуче проти того, але молодь його не послухала.

В ПАМ'ЯТЬ НЕЗАБУТНЬОЇ МАТЕРІ І ТЕЩІ
бл. п. КУЗЬМАК КОРНЕЛІЇ

складаємо суму 25.00 дол. на Об'єднання Працівників Літератури для Дітей і Молоді в Торонті, Канада.

М. Т. ПЕТРИШАКИ

✝

У глибокому смутку повідомляємо Рідних і Знайомих, що в четвер 25-го лютого 1982 р., на 80-му році життя відійшла у вічну пам'ять наша Найдорожча Мама, Бабця, Прабабця і Сестра

бл. п.
ПЕТРОНЕЛЯ ВАВРИКІВ
з дому ПЕРЕСАДА

народилась в Бережанах, Зах. Україна, замешкала в Балтимор, Мериленд від 1949 р.

ПАНАХИДИ — відбулися в п'ятницю, 26-го, суботу, 27-го і неділю, 28-го лютого 1982 р. в похоронному заведенні Зейлер.

ПОХОРОН — відбувся в понеділок, 1-го березня 1982 р. з церкви св. Михаїла на українському католицькому цвинтарі в Балтимор.

У глибокому смутку:

муж — МИКОЛА
дочки — СТЕФАНІЯ РЕНКАС з родиною
МИХАЙЛИНА СКОРИК з родиною в Україні
ТЕОДОРА ІВАХІВ з родиною
МАРІЯ ЮРЧИНСЬКА з родиною
АННА НІЩУК з родиною
сини — ЯРОСЛАВ з родиною в Україні
РОМАН з родиною
брат — ВОЛОДИМИР ПЕРЕСАДА з дружиною МИХАЙЛИНОЮ
Ближча і дальша родина в Україні.

Мученицьке ...

(Закінчення зі стор. 1)

ли Шелкова, який тут відбував покарання, переконані, що померти йому допомогли або навмисно, або із-за звичайної для таборової медицини безвідповідальности: 'лікували не від того, що треба, і не тим, чим треба...'

19 липня Чорновіл проголосив голодівку, протестуючи проти вилучення у нього матеріялів його 'кримінальної справи' і нападу на нього табірного провокатора. На 5-ий день голодівки Чорновола помістили на 10 днів у штрафний ізолятор 'за невихід на роботу'. До постанови про покарання була долучена посвідка лікаря про те, що, коли йдеться про стан здоров'я, то Чорновола можна держати в ШІЗО. Посвідка була видана заочно без обстеження. Чорновола роздягнули і кинули на голі нари в карцері. Лікар з'явився аж на 13-ий день голодівки. 'Поміч' обмежилася видачею постелі. Протягом 21 дня голодівки Чорновіл не дістав жодної меддопомоги. Необутов навіть не підходив до камери, де тримали Чорновола.

Коли Чорновіл припинив голодівку під загрозою примінення штучного годування, йому дали кусок хліба і штрафну баланду. Те їдження схвалив лікар. Після заяви про припинення голодівки Чорновола далі тримали в карцері, настоювали, щоб він взяв ту їжу. У відповідь Чорновіл голодував ще два дні понад заплановані ним двадцять. Призначити після звільнення з ШІЗО дієту Необутов відмовився.

28-го квітня 1981 року оперпрацівники табору ЯД-40/7 (пос. Табага Якутська АССР) майор Тумаков і капітан Терешкін вилучили з особистих речей В. Чорновола всі матеріяли його 'справи'. Майже в той самий час був переведений обшук у дружини Чорновола у Львові. У відповідь на вимогу повернути незаконно вилучене оперпрацівниками почали грозити Чорноволові, обіцяли 'угасити'.

16 червня 1981 р. на Чорновола був виконаний напад кримінальним злочинцем. У їдальні, де Чорновіл працює помічником, його без жодної причини ударив кілька разів в обличчя якийсь Амінєв ('битовик', кілька судимостей). За якийсь час самого Амінєва побили інші в'язні. Вкоротці Чорноволові було пред'явлено чергову постанову про позбавлення наступного побачення за те, що він 'вчинив драку'. Дати йому вияснення Амінєва з причини інциденту нач. відділу старший ляйтенант Мирончук відмовився 'з оперативних причин'. Відомо, що старший кухар зміни дав вияснення, яке вповні викрило Амінєва".

Крім Чорновола в концтаборі ЯД-40/7 в пос. Табага Якутської АССР перебувають ще такі в'язні з українськими прізвищами (про яких дотепер нічого не було відомо): В.І. Рябченко, інваліди М.Г. Син і А. Гриневич. У 1980 р. померли Дмитрієнко і Романчук і був замордований у невияснених обставинах Бороденко.

ФІЛАТЕЛІСТИЧНА ВИСТАВКА

Клівленд, Огайо. — В днях 12-14-го березня ц.р. відбудеться тут філателістична виставка „Марч Парті".

Участь у цій виставці візьме Андрій Д. Сольчаник із своєю збіркою „Математично-природничі науки та техніка з українськими пов'язаннями".

Виставка відбудеться в приміщеннях залі Масонік, при Схід 36 вул. та Юклід авеню.

В ШОСТУ ДУЖЕ БОЛЮЧУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ
нашого Найлюбішого і Незабутнього
МУЖА, БАТЬКА І ДІДУСЯ

бл. п.
Д-ра ОМЕЛЯНА ЛЕБЕДОВИЧА

відправляться

ЗАУПОКІЙНІ СЛУЖБИ БОЖІ

Дня 15-го БЕРЕЗНЯ ц. р. о год. 8-ій рано
в церкві СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ в ДІТРОЙТІ, Міш.
і
в церкві СВ. ПАТРИКІЯ в ЮНЬЙОН ЛЕЙК, Міш.

З цієї нагоди просимо ласкаво Друзів і Знайомих згадати у своїх молитвах нашого Найдорожчого Покійного.

КСЕНЯ — дружина
ЛІДІЯ, СВІТЛЯНА, МІЛЯС, ВІКТОР І ОЛЕГ
— доньки і сини з Родинами

В ПЕРШУ БОЛЮЧУ І СУМНУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ
нашого Незабутнього і Найдорожчого

св. п. інж. БОГДАНА ДАДИ
РАКА

будуть відслужені

ЗАУПОКІЙНІ СЛУЖБИ БОЖІ

в таких церквах:

церква СВ. ЮРА в Ню Йорку, 11 березня 1982 р. о год. 7:15 ранку;
монастир СВ. ЙОСАФАТА оо. Василіян, Глен Ков, Лонґ Айленд, 11 березня година 7:30 ранку;
церква СВ. ВАРВАРИ, Відень, Австрія, дня 11-го березня 1982 р., год. 9-та ранку;
каплиця оо. Студитів, Рим, Італія, дня 11-го березня 1982 р., год. 7:30 веч.;
церква ЧЕСНОГО ХРЕСТА, Асторія, дня 14-го березня 1982 р., год. 10-та ранку.

Просимо Приятелів в цей незабутній День про молитви за спокій душі Покійного.

дружина — ОКСАНА І РОДИНА

Д-ра Б. Витвицького назначено до Бібліотечної Ради

Міський клерк Френк Д'Ассензіо (справа) заприсяжує д-ра Богдана Витвицького на члена Ради тростистів публічної бібліотеки Нюарку. Посадник міста Кеннет А. Гібсон (зліва) приглядається церемонії. Д-ра Витвицького, українсько-американського автора і лектора, мешканця Нюарку, призначив до Ради посадник міста на реченець, що закінчується у 1984 році. Рада тростистів наглядає над головною бібліотекою й 10-ма її відділами, в посідайні яких є понад один мільйон книжок.

Дещо про Айру...

(Продовження зі стор. 2)

зупинки — міста Лодзі. Його запросив туди власник найкращого в місті готелю та Німецького театру Август Гентшель. Маючи вже тоді 35,000 населення, Лодзь вважався „Манчестером Польщі", тобто був центром текстильної промисловости Польщі, що успішно конкурував навіть з Москвою щодо продажу текстильних виробів на ринках Европи. Лодзь був одним з передових міст також культурно-мистецькою діяльністю й активністю.

На жаль, мешканцям не пощастило бути глядачами гри славетного майстра сцени. Хоч вже кілька днів перед своїм приїздом до цього міста Олдридж не почував себе добре, проте він таки вирішив дотримати свою обіцянку і виступати в Лодзі. Кілька днів після приїзду однак його стан настільки погіршився, що довелося повідомити публіку про те, що з причини поганого здоров'я артиста його виступ на певний час буде відкладений, хоч „як тільки стан покращиться, він негайно візьме участь у театральних виступах".

На жаль, покращання ніколи не настало і завжди полум'яне серце великого трагіка Айри Олдриджа 7-го серпня того ж року назавжди перестало битися. У „Реєстрі смертей міста Лодзі" читаємо по-польськи таку нотатку: „Тут у Лодзі, 8-го серпня 1867 року, о десятій годині ранку прибулі 33-ох річний Август Гентшель, власник готелю, та 49-річний паламар (могильник) Август Міхель, обидва з Лодзі, повідомили, що Айра Фредерік Олдридж, драматичний артист, який тимчасово проживав у Лодзі, помер о 5-ій годині по полудні минулого дня. Він народився в Ню Йорку і на час своєї смерти йому було 59 років віку. Він залишив дружину Аманду, з дому Брандт, та чотирьох дітей".

Два дні після смерти Олдридж був похований на Евангелівському цвинтарі тут з найвищими почестями, які тільки могло дати місто. День перед похоронами хор Товариства Співців у складі 100 хористів проспівав пісню „Прощання". Цей самий хор проспівав цю пісню також на другий день під час похоронів. Одночасно воєнна оркестра, проводячи на цвинтар померлого, грала гимн з „Ораторіо" Гайдна. Позаду катафалька, тягненого трьома кіньми, йшов посадник міста Лодзі, йшла почесна військова охорона, ґільдія з її прапорами тощо. В окремій кареті на кінці процесії їхала вдова покійного. Похоронну промову до зібраних громадян виголосив священик Дж. Ронталер.

Надмогильний камінь із великим хрестом на ньому, споруджений у 1890 році, і досі стоїть на могилі великого сина і артиста негритянського народу, який став другом і приятелем геніяльного сина і мистця українського народу Тараса Шевченка. Опіку за могилою Олдриджа взяло на себе Товариство Польських фільмових артистів і театрів.

• Портрет цей тепер у Третьяковській галерії в Москві.

Маямі вшанувало 90-річчя народження Патріярха Йосифа

Свят-Успенська церква у Маямі, Фла., у неділю, 21-го лютого, відзначила 90-річчя народження та 65-річчя священства Блаженнішого Патріярха Йосифа. Отець Іннокентій Ричкун, ЧСВВ, відправив урочисту Службу Божу у наміренні Патріярха.

Після Євангелії він прочитав послання Митрополита Стефана Сулика в справі відзначення Ювілею Патріярха. Церковний хор під управою Тараса Максимовича проспівав „Многоліття" Папі Іванові Павлові II і Блаженнішому Патріярхові Митрополитові Стефанові. Молебнем за здоров'я і многоліття Блаженнішого Патріярха закінчено церковні відправи.

Церква була вщерть заповнена (неначе на Великдень або Різдво) не лише парафіянами, але також численними гістьми. З Вест Пам Біч приїхало автобусом 60 осіб, а 20-30—автами. Ця остання наша громада, яку зорганізовано півтора року тому у найбагатшій частині східньої Флориди, яка нараховує понад 50 членів, як на початок, дуже добре розвивається.

З Маямі вислано понад 150 карток з побажаннями до Блаженнішого до Риму. У багатьох присутніх виднілися на грудях жетони і золоті стяжки з обличчям Блаженнішого. На „Дар Любови" зібрано в церкві коло 700 долярів.

Після Богослуження всі присутні перейшли до церковної залі, де відбулася святочна програма для відзначення Ювілею Патріярха. На сцені виднів портрет Блаженнішого, прикрашений квітами. Отець парох відкрив святочне зібрання коротким словом, підкресливши великі заслуги Патріярха Йосифа для нашої Церкви. Господь вислухав молитви Блаженнішого та нагородив його за терпіння і муки золотою волею.

З черги учениця суботньої школи українознавства Налка Трач продеклямувала вірш Б. Стефанишина „Патріярхові в альбом", а учень Роман Сперкач продеклямував вірш Р. Завадовича „Блаженний Муж".

Доповідь про життєвий шлях та вікопомні діла для нашої Церкви і народу прочитав Б. Остап'юк. Глава нашої Церкви, Блаженніший Патріярх,—підкреслив доповідач,—відновив і підніс престиж нашої Церкви. Блаженніший став в обороні української Церкви-Мучениці на Вселенському і Папському Соборах, підніс питання Патріярхату для нашої Церкви. Він воздвиг репрезентативний храм-собор св. Софії в Римі, зорганізував університет ім. Папи Климентія та створив інші важливі інституції.

Щиросердечним побажанням нашої парафії з нагоди 90-річчя та щасливо діждатися Патріярхові епохальної події 1000-ліття хрищення України-Руси, закінчив прелеґент свою доповідь.

Молитвою за Патріярха, яку проспівали всі присутні, закінчено це скромне, але достойне відзначення Ювілею Блаженнішого.

Б.О-к

ВІДІЙШЛИ ВІД НАС

МИХАЙЛО ЦЕРКОВНЯК, член УНС Відд. 379-го ім. св. Юрія в Чикаго, Ілл., помер 2-го грудня 1981 року на 79-му році життя. Нар. 8-го жовтня 1902 року в Каракн, Косів, Україна. Членом УНС став 1958 року. Залишив у смутку дружину Марію, дочку Анну і Лесю, сина Михайла і внучку Анну-Марію, багато приятелів і кревних в ЗСА і Україні. Похорон відбувся 5-го грудня, 1981 року на цвинтарі св. Миколая в Чикаго, Ілл.

Вічна Йому Пам'ять!
Вілліям Семків, секр.

УРСУЛЯ КОНАНЕЦЬ, член УНС Відд. 240-го ім. Є. Коновальця в Клівленді, Огайо, померла 22-го жовтня 1981 року на 54-му році життя. Нар. 1927 року в Німеччині. Членом УНС стала в 1952 році. Залишила в смутку чоловіка Стефана, синів — Бернарда і Михайла, та двоє внуків. Похорон відбувся 27-го жовтня, 1981 року на цвинтарі Клівленд Крімейшен Сервіс в Клівленді, Огайо.

Вічна Їй Пам'ять!
Степан Воляник, секр.

МИХАЙЛО МАСНИК, член УНС Відд. 155-го „Чорноморська Січ" в Перт Амбою, Н.Дж., помер 5-го листопада, 1981 року на 88-му році життя. Нар. 28-го травня 1893 року в Польщі. Членом УНС став в 1926 році. Залишив у смутку дружину Марію і синів Вальтера і Михайла. Похорон відбувся 7-го липня 1981 року на український католицький цвинтар в Говпловні, Н.Дж.

Вічна Йому Пам'ять!
Меланія Лоренс, секр.

ПЕТРО АНДРУСІВ, челн УНС Відд. 256-го ім. св. Івана Хрестителя в Рівергеді, Н.Й., помер 29-го грудня 1981 року на 75 -му році життя. Нар. в 1906 році в Каменоброді, Україна. Членом УНС став 1960 року. Залишив у смутку дружину Наталію. Похорон відбувся 2-го січня 1982 року на український православний цвинтар св. Андрія в Савт Бавнд Бруку, Н. Дж.

Вічна Йому Пам'ять!
Кирило Безкоровайний, секр.

МАКСИМ СКОРУПСЬКИЙ, член УНС Відд. 116-го Т-ва „Вільні Козаки" в Трентоні, Н. Дж., помер 30-го грудня 1981 року на 66-му році життя. Нар. в 1915 році в Антонівці, Волинь Україна. Членом Унс став в 1960 році. Залишив у смутку дружину Брониславу, доньку Наталку з чоловіком Робертом та двома внуками, і сина Петра. Похорон відбувся 2-го січня 1982 року на український православний цвинтар св. Андрія в Савт Бавнд Бруку, Н.Дж

Вічна Йому Пам'ять!
Управа.

ФРЕНК МУРАЛЬ, член УНС, Відд. 334-го ім. І. Франка в Пармі, Огайо, помер 15-го грудня 1981 року на 87-му році життя. Нар. в 1894 році в Боноворі, Україна. Членом УНС став у 1936 році. Залишив у смутку дружину Катерину, сина Вілліяма, доньку Гелен Шіпка, 7-ох внуків і 7-ох правнуків; брата Вілліяма і родину в Україні. Похорон відбувся 19-го грудня 1981 року на цвинтарі свв. Петра і Павла в Пармі, Огайо.

Вічна Йому Пам'ять!
Стефанія Бохонок, секр.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

НЕДІЛЯ
14 БЕРЕЗНЯ 1982 РОКУ

Вудбайн, Н. Дж. — Річні збори Б-ва св. о. Миколая 378 Відд. УНС відбудуться о год. 2-ій по полудні при 812 Вашінґтон Аве., Вудбайн, Н. Дж. На порядку нарад: Звіти уступаючої Управи, дискусія, вибір нової Управи на 1982 рік та схвалення пляну праці на біжучий рік, внески і закриття. У зборах візьме участь організатор УНСоюзу Степан Гавриш.

За Управу:
Д. Лепкий, голова — Р. Лесів, касир
Катерина Панчешіне, секретар

Український Народний Союз
проголошує

ПРИДІЛ СТИПЕНДІЙ

потребуючим студентам на академічний рік 1982-83

Стипендії будуть признані Стипендійною Комісією УНСоюзу студентам визнаних університетів і каледжів, які **Є ЧЛЕНАМИ УНСОЮЗУ ЩОНАЙМЕНШЕ ДВА РОКИ**, на основі:

1. Фінансової потреби;
2. Студійних досягнень (оцінок);
3. Активности в українському громадському, а зокрема студентському житті.

Подання про стипендії, на формулярах, що їх можна набути в Головній Канцелярії УНСоюзу, слід вносити **до 31-го березня 1982 р.**, на адресу:

Ukrainian National Association, Inc.
30 Montgomery St. • Jersey City, N.J. 07302

УВАГА! ПОДАННЯ НА СТИПЕНДІЇ, ЯКІ НЕ МАТИМУТЬ ВИМАГАНИХ ПРИЛОГ, КОМІСІЯ НЕ БУДЕ РОЗГЛЯДАТИ.

Вунсакет і околиця!

В неділю, 14 березня 1982 р., о год. 1-ій по пол. у парафіяльній залі УПЦеркви св. Михаїла
при 74 Гарріс Авеню, ВУНСАКЕТ, Ровд Айленд
відбудуться

РІЧНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОКРУЖНОГО КОМІТЕТУ ВІДДІЛІВ УНС у ВУНСАКЕТ, Р. Ай.

до участи в яких запрошені і зобов'язані члени Окружної Управи, по два представники від кожного Відділу та конвенційні делеґати наступних Відділів:

73 і 177 в Провіденс, 93 в Централ Фолс, 122 в Тавтон і 206, 241 у Вунсакет, Р. Ай.

НА ПОРЯДКУ НАРАД:

1. Звіти з діяльности Окружної Управи
2. Вибори Окружної Управи
3. Плян праці на 1982 рік

У зборах візьме участь

Василь Оріховський, головний організатор УНС

Управа Окружного Комітету

КОЛИ ПОДОРОЖУЄТЕ:
- АВТОМ власним або чужим
- АВТОБУСОМ
- ПОЇЗДОМ
- ЛІТАКОМ
- чи КОРАБЛЕМ

всюди і завжди хоронить Вас

акцидентова грамота УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ!

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УНСоюзу!